

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

JUGOSLOVENSKI

LJUBLJANA

DECEMBAR

1938

S A D R Ź A J :

ŠESTO MESEČNO PISMO GUVERNERA.

ČLANCI:

Dr. France Stele: Ideal rotarske službe v poklicu.
Ing. Božidar Filipović: Važnost električne energije za nacionalnu privredu.
Dr. Matija Divić: Higijenski razlozi za uvedenje kanalizacije.
Josip Galovac: Izvoz djetelinskog i drugog sjemenja.
Konvencija u Clevelandu.
Dr. Stevan Stojanac: Nauka u hormonima.

PRETSEDNICI I TAJNICI KLUBOVA NAŠEG DISTRIKTA.

PIONIRI JUGOSLOVENSKEG ROTARSTVA:

Edo Marković.
Dr. ing. Frane Hanamann.

IZ NAŠEG DISTRIKTA:

Lajčo Beck. — Rad naših klubova. — Promene u članstvu.
— Gde se sastaju i gde otedaju rotari. — Prisustvovanje na klubskim sastancima.

GODINA VI
15. XII. 1938

JUGOSLOVENSKI ROTAR

BR. 6

UREDNIK: DR. IVAN SLOKAR, GUVERNER 77. DISTRIKTA,
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA C. 10, TELEFON BR. 20-57

IZLAZI SVAKOG 15.-OG U MESECU
CENA GOD. DIN 144 • BROJ DIN 12

ŠESTO MESEČNO PISMO GUVERNERA

Pretsednicima i tajnicima svih klubova

Ljubljana, 14. decembra 1938.

Mila mi braćo!

I. Krajem decembra završavamo prvo polugodište svog rada u ovoj rotarskoj godini. Zimski je čas uspavao svu prirodu a u zagrljaju majke zemlje čeka sa malim izuzecima fauna i flora da u proleće nikne novi život. Od toga spavanja i odmora čovek je izuzet, jer može baš zimus u našim krajevima da razvije svoju delatnost još u većoj meri nego u toplim letnim mesecima.

Pošto sada polažemo račune o svome radu u prvom polugodištu, potrebno je, da postavimo sebi pitanje, dali smo po svojoj savesti ispunili svoje rotarske zadatke i dali smo sigurni, da su i oni, kojima je dužnost da o tome sude istog mišljenja. Klupski funkcioneri treba da sebi stave sledeća pitanja: 1) što smo učinili u smislu prvog rotarskog cilja? Dali smo unutrašnjom ekstenzijom povećali broj naših članova? Dali smo gojili prijateljstvo i poznanstvo izmedju vlastitih članova i sa članstvom drugih klubova? Koliko je članova našeg kluba posetilo druge klubove i medjugradske sastanke? Dali smo učinili sve što je moguće u cilju osnivanja novih klubova? Dali je bila frekvencija zadovoljavajuća? 2) Dali je svaki brat dobro upoznat sa našim postulatima u pogledu služenja u zvanju, primenjivanju etičkih i altruističkih načela kao sretstva služenja ljudskom društvu? 3) Dali je svaki brat smatrao ideal služenja kao temelj njegovog javnog rada? 4) šta su članovi kluba uradili za unapredjivanje

medjunarodnog sporazumevanja i dali je klub opustio sve što bi moglo smetati tome cilju.

Na sva ta pitanja treba klupski funkcioneri da sebi savesno odgovore jer je ispunjavanje tih dužnosti suština rotarskog pokreta. Ako ima u kojem klubu u tome pogledu nedostataka treba da se odmah isprave dobrom voljom, kojom se sva braća rotari diče.

II. Preživeli smo u ovoj rotarskoj godini teške događaje, koji su nam dokazali, kako daleko smo još od svog cilja ali istovremeno i to, kako je baš naš pokret potreban i kako je neophodno njegovo proširenje do krajnih granica. Čim jača je oluja tim potrebniji je dobar kormilar, koji ume, da ugroženi brod dovede u mirnu luku. U mraku vode kapetana svetionici a na otvorenom moru ili okeanu zvezde. Naši su svetionici rotary klubovi a naša je zvezda naša svetska zajednica sa svojim svetlim zracima naših ideala. Pogonska je snaga našeg broda dobra volja, koja nikada ne može da klone jer ne poznaje drugog pravca nego napred.

III. Krajem kalendarske godine zaključuju se bilansi svih privrednih preduzeća. Koliko ima tu prilike za rotare da se sete svojih nameštenika i svojih radnika a osim toga i svih ostalih bednih i nevoljnih. U tome se praktički izražava pojam rotarskog služenja.

IV. Prvi decembar ove godine imao je svoj naročiti značaj zbog dvadesetogodišnjice naše državne zajednice. Rotary klubovi posvetili su tome jubileju dužnu pažnju.

V. Poslednjih nedelja je sva javnost u našoj državi bila angažovana i uzrujana kampanjom i agitacijom za skupštinske izbore. Pošto je sada ta borba završena, otvara se široko polje rotarskom radu. Svaki rotar, koji po svom položaju ima za to mogućnosti, treba da nastoji, da se unutrašnje prilike smire i konsoliduju u duhu služenja i sporazuma. Dobra volja omogućuje rešenje svakog problema.

VI. Pregledajući frekvenciju za mesece juli—novembar moram sa zadovoljstvom i posebnom pohvalom da istaknem, da su imali najbolju prosečnu frekvenciju sledeći klubovi: Karlovac 96.33, Petrovgrad 91.17, Pančevo 89.29, Vukovar 89.23, Slavonski Brod 85.99, Brčko 84.80, Bačka Topola 83.79 i Sombor 82.81.

VII. Spremam se na zvaničnu posetu većine klubova severoistočnog dela našeg distrikta, koju ću obaviti između 11 i 20 januara iduće godine. Radujem se unapred, što ću imati priliku, da dodjem u lični dodir ne samo sa funkcionerima nego i sa

članovima tolikih klubova i da pretresem na zajedničkim sastancima sva pitanja, koja su važna za napredak klupskog kao i mog rada.

VIII. Upozoravam sve klubove, koji bi želeli postaviti kandidata za distriktnog guvernera za iduću rotarsku godinu, da je poslednji termin za to 31. januar 1939. godine. Do sada javljena mi je samo kandidatura brata ing. Radovana Alaupovića (R. C. Zagreb). Neki su me klubovi obavestili, da neće postaviti svog kandidata. Za tu funkciju dolaze u obzir samo braća koji su dosadašnjim dugogodišnjim radom ne samo kao članovi nego i kao funkcioneri dokazali veliku spremu i oduševljenje za naš pokret.

Koristim se ovom prilikom, da čestitam svoj miloj braći Božić i Novu godinu. Tom željom zaključujem svoje mesečno pismo te Vas, mila mi braćo, molim da primite moje srdačne rotarske pozdrave

kao odani Vam

Dr. Ivan Slokar.

IDEAL ROTARSKÉ SLUŽBE V POKLICU

Dr. France Stelè, R. C. Ljubljana

Vršitev idealne službe v privatnem, poslovnem in javnem življenju je eno izmed glavnih vodil rotarskega gibanja. Rotarski ideal, kakor ga določajo štiri osnovne točke programa, vsebuje prav za prav samo po sebi umevna načela, na katerih mora sloneti vsako človečanskemu idealu ustrezno sožitje med ljudmi. Gre prav za prav za tako samoumevna vodila, da se idealist sprašuje, zakaj jih je treba še posebej podčrtavati. V bistvu so to načela, na katerih sloni vse etično dostojanstvo človeka, načela, ki jih poznamo iz etičnega praizročila, katerih resnica zveni tako iz biblije kakor iz didaktične poezije ali ljudskega modrovanja. V bistvu jih vsebujejo vsa verstva in vsa etična gibanja. Čemu jih torej Rotary tolikokrat in s tako vnemo ponavlja.

Pred vojno v Evropi gibanj kakor je Rotary in njemu slična, na obnovo etičnih temeljev v človeški družbi usmerjena stremjenja, nismo poznali. Tudi danes še se zde poprečnemu, v predvojni preteklosti vzgojenemu Evropejcu odveč ako ne naravnost smešna. Ta gibanja so namreč izraz volje človeka povojne sodobnosti po zboljšanju etičnih razmerij v človeštvu, ki že par desetletij tone v breznu vojska in zmede verskih, filozofskih in etičnih idealov.

Vsako etično načelo je po svoji naravi namreč totalno in brez-kompromisno ter živi in uspeva samo tam, kjer najde polno udanost.

Tudi za rotarska načela velja to; za to skrbi Rotary, da bi bila ta načela vedno prisotna vsakemu članu. Zaveda se namreč, da njegov član ni resničen rotar, ako je to, kar priznava v rotarskih načelih, samo en večer v tednu, ko ga rotarska disciplina sili na sožitje s svojimi brati; zaveda se, da ni pravi rotar tisti, ki bi hotel to biti samo v občevanju s svojimi rotarskimi tovariši, ne pa tudi napram drugim soljudem. Zato znova in znova poudarja, da mora biti rotar rotar v svojem razmerju do vsakega sočloveka in v vsem svojem, posebno pa v poklicnem poslu. Poklic je bistvena sestavina rotarjevega življenja. Nikjer razen v družini ni njegovo življenje bolj angažirano kakor v poklicu. V poklicu služi sočloveku, stanu, občini, družbi, državi in človeštvu sploh. Le po njem se more udejstvovati kot vrednota v življenju; le po poklicu se v njem razvije zavest, da ni suha veja na drevesu življenja, ampak nujen člen do podrobnosti preišljenega stroja, ki bo pravilno tekel samo, če bo tudi on ves, z vsemi svojimi zmožnostmi na mestu, kamor ga je previdnost, ki ureja življenje, postavila. Poklic posameznika je namreč izraz in posledica vseh komponent urejenega družabnega ustroja človeštva, kolikor se tičejo njega kot posameznika. Poklic izvira iz funkcije posameznika kot družabnega bitja. Ko se posameznik odločuje za poklic, je v zmoti, ako ga pojmuje samo kot stopnjo na lestvici družabnega ugleda in veljavnosti. V zmoti je, ako ga pojmuje samo kot sredstvo za to, da se bo preživel, da bo dobil sredstva za vzgojo otrok ali da se kot oseba uveljavi. Vse to je po globljem bistvu pojmovano samo nujna pritiklina poklica, če hočete celo njegovo nujno zlo, ki mnoge posameznike pokoplje, ker ideal službe družbi in človeštvu veže na materijo, od katere sta v resničnem življenju odvisna napredek in blagor telesa in duha. Če pa se dvigneš v duhovništvo svojega poklica, če se zaveš poslanstva, ki more biti samo nadmaterialno, takrat postaneš to, kar smatramo za ideal poklicnega človeka, takrat postaneš v svojem poklicu nehote in nevede že tudi to, kar rotarsko gibanje pričakuje od tebe. Če boš torej zdravnik radi zdravljenja, in ne radi zbiranja življenjskih sredstev, če boš učitelj radi vzgoje, ne radi mesečne plače, uradnik radi službe družbi, politik radi narodove blaginje, duhovnik radi duhovne oplemenitve soljudi, umetnik in znanstvenik radi uveljavljanja resnice in lepote v življenju, bankir zato, da urejaš narodno gospodarstvo, trgovec zato da služiš ljudem, obrtnik, tovarnar ali podjetnik radi organizacije dela itd. itd., takrat si uresničil ideal rotarske službe v poklicu. In še eno je potrebno: Da živiš sicer kot politično, versko, svetovno nazorno opredeljena samostojna osebnost, da pa v svojem poklicu ne poznaš ne politike, ne verskega, narodnega ali svetovno nazornega nasprotnika, ampak le sočloveka, ki potrebuje tvoje pomoči. Pri skrbi za svoj visoki ideal v življenju pa se ne smeš zanašati na druge, češ, ti so bolj poklicani, bolj zmožni, bolj svobodni kakor jaz, naj torej oni vrše ideal, jaz jih bom že podpiral. Nasprotno od tega je pravo: Udaj se zavesti, da je prav od tebe vse odvisno. Ideali se ne uresničujejo po množicah, ampak prav po posamezniku, po tebi. Iz tega spoznanja izvira tudi dejstvo, da rotarska organizacija zahteva od tebe prav posamezno žrtev, posamezno delo, tvojo službo kot posameznika in da se rotarstvo kot organizacija najraje izogiblje skupnih akcij.

V navodilih, ki jih rotarska organizacija daje Rotary za razpravo o poklicni službi, je označena poklicna služba takole: „Poklicna služba je aktivno vršenje ideala službe po posameznem rotariju tako v njegovem poklicu kakor s pomočjo tega poklica ali posla, ki je označen z njegovo poklicno klasifikacijo.“ Z drugimi besedami, pravi navodilo dalje, naj bi bila poklicna služba inteligentno, energično in neprestano prizadevanje posameznika za izboljšanje osnov poslovanja v vseh poslovnih in poklicnih razmerjih. Rotar naj skrbi, da bo vse poslovno življenje prevzel ideal res človeških medsebojnih razmerij. Posebej se podčrtuje važnost borbe proti podkupovanju in skritim provizijam, poštenje v reklami, v boju proti konkurenci in skrbi za izboljšanje kvalitete blaga, izdelka in dela sploh. Zato priporočajo ta navodila sledeče štiri točke, ki naj jih rotar upošteva, če hoče služiti idealu poklicne službe:

1. Izboljšanje načinov občevanja s strankami, dolžniki, konkurenti, sodelavci in vladami.
2. Sotrudništvo pri organizaciji ali ojačenju poklicnih društev.
3. Pospeševanje in širjenje načel korektnega poslovanja po takih društvih.
4. Razširitev poslovnih zvez po trgovinskih zbornicah ali sličnih ustanovah.

Bistvo rotarskega ideala v poklicni službi je torej, da kot posameznik vršim in po svojih zvezah propagiram ideal poklicne službe kakor jo pojmuje rotarsko gibanje. Rotarstvo ne zahteva od mene kake posebne službe, pač pa zavest, da če kot etično zaveden člen družbe vestno vršim svoj posel, že izpolnjujem tudi rotarski ideal.

VAŽNOST ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA NACIJONALNU PRIVREDU

Ing. Božidar Filipović, R. C. Zagreb

U ovom naročitom času, kada mi je uručena rotarska značka, kao simbol pripadnosti velikoj organizaciji idealnog služenja ljudskoj zajednici, osjećam dužnost, da u kratko iznesem neka moja lična gledanja iz domene klasifikacije čije zastupanje mi je sada palo u čast.

Ti pogledi — privredno-ekonomskog i socijalnog karaktera povezani su za golemi značaj električne energije za sadašnje ljudsko društvo, a ustremljeni u smjeru specifičnih prilika našeg državnog područja.

U prvome da svratim pažnju na one odlike električne energije, koje su uvjetovale da ovu nailazimo kao vjernog pratioca naprednog čovjeka na svakome koraku. Jedna od tih odlika sastoji se u tome, što se električna energija u principjerno istoj formi može privesti korisnoj upotrebi u najraznoličnije svrhe, tako da ona danas u svim niansama količine i kvalitete pokreće strojeve i topi rude, stvara toplinu i daje svijetlo. Ta ista energija postala je važan po-

moćnik moderne medicine i hitar prenosioc ljudi i vijesti. Takovom sveopćom primjenom ne može se takmiti nikoji drugi oblik energije.

Daljnja karakteristika elektr. energije koja ovoj daje dominantni položaj nad ostalim vrstama energije jeste lagani i ekonomičan prenos na velike daljine i jednostavnost razgranjenja od najvećeg do najsitnijeg potrošača. Ta osebina omogućuje iskorištenje prirodnih snaga na samome izvoru a prema potrebama i udaljeno od mjesta pojedinačne upotrebe, dakle omogućuje i iskorištenje znatnih vodenih snaga — bijeloga ugljena — koji bi inače pretežnim dijelom morale ostati za ljudsku zajednicu bez stvarne vrijednosti.

Iz ova dva bitna razloga, nalazimo u naprednim zemljama električne vodove kao gustu mrežu diljem prostranih teritorija, tičući milijunske gradove i malešna sela, prodirući u najveće industrijske kolose pa do skromne seljačke kolibe. I dok tako električna struja prolazeći tim metalnim vodičima bitno utječe na privredni život čitavih naroda, ona se ujedno i ispoljuje kao dobročinitelj u širokoj primjeni elektromedicine oko liječenja bolesnih i ojačavanja zdravih, da opet prolazeći eterom svladava velike distance dajući udaljenim događajima karakter sadašnjice, koji bi inače za mnoge mogli postati tek samo kao završena prošlost. Koliki utjecaj vrši ona time na razvoj socialnih problema ljudske zajednice.

Električna energija je dakle danas nedvojbeno bitno zadržala u privredni, socijalni i fizički život mnogih država, pa je tako postala važan faktor za prosudjivanje ekonomske snage i socialno-kulturnog nivoa pojedinih naroda. Ona je ujedno i osjetljivi privredni barometar, jer je fluktuacija proizvodnje i potrošnje elektr. energije odraz aktivnosti ili stagnacije svekoliko privrede.

Razumljivo je stoga, što se kod naprednijih naroda racionalnoj produkciji i distribuciji električne energije posvećuje naročita pažnja i tretirajuć je kao opšte korisnim dobrom nastoji privesti najopćenitijoj upotrebi.

Nakon ovog generalnog pogleda dozvolite mi, da se ograničim na naše prilike i naše mogućnosti. I kod nas uočili su privredni i odgovorni faktori značaj elektr. gospodarstva, na fakat je, da smo u korištenju i primjeni elektr. snage daleko zaostali iza ostalih naprednih naroda. Istodobno je naša industrija tek u zametku, a ostale grane privrede u skromnom razvoju. Drugim riječima mi smo u stanju da promišljenom i svrsishodnim uvodjenjem električne energije u nacionalnu privredu, ovu vidno unapredimo, što više da razvoj naše industrije oslobodimo nekih teških mana od kojih prije stvarana industrijalizacija boluje. Današnja razvijena industrijalizacija karakterizirana je koncentracijom proizvodnje na zbitim teritorijima okruženim gustim naseljima radnika, nekadašnjih zemljoradnika koji su ostavili plug i pohrlili k strojevima da se kroz njih prehranjuju. A kada zbog neminovnog dispariteta u proizvodnji i distribuciji nastupi hiperprodukcija i ovi strojevi zastanu, ostaju onda velike mase radnika bez hljeba i doma, daleko od grude, koja ih je nekada prehranjivala. U tome leži jedna od velikih mana sadašnje strukture industrijalizacije, koja se ispoljuje u punoj zamašitosti u kompliciranom kompleksu problema života industrijskog radnika-proletera i sa njime vezanih čestih socialnih previranja i sukoba.

I ako je formacija koncentrirane proizvodnje djelomično uvjetovana mogućnošću izrade i obrade teških produkata, kompliciranim kemijskim i metalurgičkim procesima, ipak glavni uzrok te zbite koncentracije leži u tome, što industrijska proizvodnja potrebuje velike količine pogonske snage, a ta se je mogla u počecima industrijalizacije, racionalno proizvesti i iskoristiti samo na jednom te istom mjestu. To je bilo dominantno vrijeme pare i parnog stroja.

Slobodan sam ali ustvrditi, da u koliko bi kojim slučajem bio prije parnog stroja izumljen elektr. motor i transformator, da bi industrijska struktura poprimila posve drugačije karakteristike. Ona bi bila dekoncentrirana a radnički proletarijat u svojoj dalekosežnosti ove riječi, nebi zadavao tolikih briga nacionalnoj ekonomiji i socijalnoj skrbi.

Mi smo ali sada u sretnijem položaju, da možemo uočiti dalekosežne prednosti, kojima obiluje elektr. energija, pa da prema njima dademo smjer razvoju naše nacionalne industrije. One nam omogućuju podizanje dekoncentrirane proizvodnje i stvaranje klase radnika-ratara, koja u principu ostajući uz svoju rodnu grudu radi istodobno i na oplemenjenju mrtve prirode, producirajući korisna dobra i na uzgajanju žive prirode, obradujući svoju zemlju.

Uočimo li nadalje činjenicu, da se moderna civilizacija osniva na obilju mehaničke snage, koju možemo danas najlakše dobiti elektr. putem, to se postavlja odmah pitanje kako i na koji način osigurati našoj budućoj razvijenoj privredi dovoljne količine jeftine elektr. snage?

Prema današnjem stanju tehnike, dobiva se električna energija u glavnome iz prirodnih vrela energije i to iz ugljena, zemnog plina i vodne snage, tako da dobivanje električne energije možemo svrstati u dvije glavne grupe i to: putem termičkih procesa i putem iskorištenje kinetičkih energija. Dolazi dakle u obzir kratko rečeno ugljen i voda. U oba slučaja troškove produkcije određuju dva činioca i to kapitalna služba investicija i stalni pogonski troškovi same proizvodnje. Proizvodnja iz ugljena obilježena je u principu manjom investicijom, no zato stalnim i visokim produkcionim troškovima, dok je naprotiv iskorištenja vodenih snaga vezano na veliku kapitalnu službu, ali zato skoro u cijelosti odterećeno od stalnih produkcionih troškova. Velike troškove investicija hidrauličkih centrala, gledajući razumljivo te probleme očalima današnje nacionalno-ekomoske nauke, uzrokuju opsežni i skupi hidrotehniški radovi dovoda, ustava i odvoda vode, ter su troškovi elektromašinskog dijela u oba slučaja podjednaki. Dakle izgradnja vodenih centrala, koju nebi teretili troškovi hidrotehničkih radova, bila bi takorekuć ideal u dobivanju vrlo jeftine električne snage, dakle neosporivo obogaćenje narodne privrede.

Treba sada ujedno i ispitati mogućnost praktične primjene ove teoretski utvrđene teze, i to specijalno obzirom na naše prilike. Nedvojbeno je, da naša zemlja obiluje znatnim vodenim snagama, (oko 10 mil. KS) koje se sada sa 98% beskorisno lome o hridine i kamenje. Isto tako je neosporeno, da veliko blago čami zakopano pod zemljom

diljem naše domovine, dok istovremeno mnogobrojne od gladi iznemogle ljudske ruke tumaraju naokolo vaze za kruhom i radom.

Sa tim aktivama i pasivama, kojima treba još dodati pomanjkanje velikog kapitala i potrebu za vlastitom produkcijom korisnih dobara, treba računati kod određivanja socijalne, tehničke i ekonomske strukture naše nacionalne mehanizane privrede.

Na koji način ali kod nas izgraditi vodne centrale, čiju produkciju električne energije nebi teretili opsežni hidrotehnički radovi?

Za organiziranu zajednicu mogu se smatrati samo ona dobra ili onaj rad izgubljenim, koja izlaze iz okvira te zajednice. Sav materijal i radnu snagu unutar granica te zajednice, može ova da pretvori u korisna dobra, isto tako da ih i nadoknadjuje. Dovoljno postajanje korisnih dobara uvjet je blagostanja zajednice. Odsudno je samo, da se upotrebljavajući vlastite sirovine i vlastita vrela energije nadje obilno korisnoga rada za sve članove zajednice.

Gradnja hidrotehničkog dijela električnih centrala iziskuje u prvom redu obilnu ljudsku radnu snagu za izdizanje zemlje, razbijanje i ugradnju kamenja i za profiliranje dovodnih i odvodnih kanala a uz djelomičnu upotrebu armiranog betona. I radnom snagom i potrebnim materijalom, kamenom, željezom i cementom raspolaže naša narodna zajednica, što više materijal se u pretežnom dijelu već i nalazi na mjestu gradnje. Treba dakle još samo staviti u kretanje hiljade sada besposlenih radnih ruku, da taj materijal smjeste na pravo mjesto, da stvore za općenitost korisno dobro, a od zajednice da za protiuslugu prime naplatu, koja će im omogućiti zadovoljan život. Hidrotehničke radove električnih centrala treba u interesu zajednice uvrstiti u javne radove, a da kod toga ne terete cijenu producirane energije, kao što niti gradnja ceste ne tereti direktno onoga, koji se njome služi. Na taj način stvorili bi hidrauličke centrale, iz kojih bi se razvodila električna energija u sve grane naše privrede, a čiji produkcionni troškovi bili bi svedeni na idealni minimum.

Da konačno još razmotrimo da li troškovi tih radova koji bi nesumnjivo trebala da finansira cjelokupna zajednica, ne terete nepovoljno bilo u kojem obliku samog preduzimača dakle državu. Slobodan sam ustvrditi, da nebi. Naprotiv izvajanje tih radova doprinjelo bi poboljšanju državnih financija.

Nesmijemo naime smetnuti sa uma, da zaposlenje svakog radnika principiuelno uslovljuje daljnja zaposlenja. Svakom novo uposlenom radniku stvara se mogućnost da podmiri svoje životne potrebe, on postaje potrošač, a kao takav troši produkte koje drugi stvaraju i time u povezanom lancu oživljuje zaposlenje i produkciju u svim granama privrede. Dovoljno plaćeni manuelni radnik troši toliko od svoje zarade, da stvaranje dobara koje on potrebuje iziskuje za svaki njegov radni sat, daljnja 2—5 sata rada drugih privrednih grupa. A koliki se tek efekat postizava sa zaposlenjem većeg broja nezaposlenih radnika!

Preko tako pojačane privredne djelatnosti indirektnim kanalima pritiču prihodi državnoj kasi i to tim veći, što je djelatnost aktivnija. Može se lagano dokazati, da se država ako ona preuzima finansiranje javnih radova svakih investiranih hiljadu dinara u toku kratkog vre-

mena vraćaju u obliku poreza i kamata natrag. Drugim riječima za investicione javne radove treba baciti u saobraćaj samo novčanice, čija cirkulaciona snaga stvara mogućnost isplate potrebnog materiala i utrošenoga rada, da se konačno opet vrate tamo od kuda su pušteni u promet.

Forsiranjem javnih radova u cilju izgradnje hidrotehničkih gradnja za podizanje električnih centrala stvara se mogućnost rada, oživljuje cjelokupni privredni život i dobiva nadasve jeftina električna energija, a sve to bez ikakvog stranog opterećenja državnih finansija.

Ovime istaknuo sam u kratko bitne osobine električne energije obzirom na dalekosežan utjecaj njene tehničke primjene na ekonomsko-socijalni život, ukazujuć ujedno na mogućnosti pravilnog apliciranja značajnih prednosti električne pogonske snage u cilju stvaranja snažne i jake specifično naše, socijalno zdrave industrijalizacije. Uvjeren sam, da takova industrijalizacija usko povezana i sa interesima ostalih grana naše nacionalne privrede podigla bi naš narod u prve redove najnaprednijih naroda.

HIGIJENSKI RAZLOZI ZA UVEDENJE KANALIZACIJE

Dr. Matija Divić, R. C. Vinkovci

Još u najstarije doba vidimo da su neki veliki gradovi imali posebne uredjaje za odstranjenje otpadaka. Tako na primer znamo, da je u Rimu osim poznatih akvedukte postajala i cloaca maxima u koju je dolazila sva kućna i ulična nečistoća iz čitavog Rima. I mnogi drugi gradovi u to staro doba, koji su bili na obali sredozemnog mora imali su takodjer takve ustanove. U novije vreme sa neprestanim povećanjem malih gradova pojavljuje se u takvim gradovima potreba, da se kućno smeće i druga nečistoća odstrane na način, koji je u higijenskom pogledu najpogodniji. Kod razmatranja toga pitanja pojavljuju se razni nazori i mišljenja koja su katkada u protuslovlju. Nekada je uzrok da se takvi otpaci odstrane estetske naravi t. j. ono prirodjeno gnušanje od smrdljivih ekstremata prisiljava ljude da nadju načina kako da ih odstrane. Drugi put su čisto sanitarni momenti. Dok se nekada to pitanje posmatra sa poljoprivrednog ili nacionalno-ekonomskog stanovišta a nekada i to ponajčešće igraju važnu ulogu troškovi oko izvedbe takvih ustanova. Sa higijenskog stanovišta prva dva navedena razloga zahtevaju da se ti otpaci što prije i što brže na bilo koji način odstrane, dočim oni potonji razlozi zahtevaju da se ti otpaci smatraju kao korisno gnojivo te ga treba upotrebiti u poljoprivredne svrhe. Za nas liječnike najvažniji su razlozi zdravstveni a tek poslije mogu se uzeti u obzir na estetske momente, a naravno i na troškove koji su za izvedbu potrebni i koji su znatni.

U pogledu vrsti otpadaka odnosno nečistoće, koja se ima odstraniti razlikujemo sledeće vrsti: 1) Ekskrementi ljudi i životinja, 2) kućna prljava voda, koja dolazi iz kuhinje, od pranja stana, sudja, od pranja veša i kupanja, 3) nečista voda koja dolazi iz tvornica, klaonica i t. d., 4) kućno smeće, 5) oborinska voda sa krovova, ulica i dvorišta, 6) ulič-

no smeće i 7) životinjske lešine. Količina tih otpadaka proračunano po čovjeku i godini iznaša 56.000 kg. kućne prljave vode, 46 kg. izmetina, 400 kg. mokraće i 110 kg. čvrstih kuhinjskih otpadaka.

Ti gore spomenuti otpaci sadržavaju u sebi sledeće sastavine: 1) mineralne sastojine kao kuhinjska so, kalijev fosfat i razne druge anorganske soli. Tako na primer izmetine imaju 3,5% fosfata a mokraća 0,5%. Neke nečiste vode iz tvornica sadržaju takodje u sebi mineralne otrove, kao što je na primer olovo i arsen. 2) Organske sastojine većim delom one koje u sebi imaju sastojina sa dušikom. Tako na primer nalazi se u ljudskim ekskrementima 2% dušika a u mokraći 1,4%. Velika količina organskih sastojina nalazi se u otpacima kuhinjske vode, te u otpacima iz klaonica, tvornica šećera, kože, vune i t. d. Za mast se uzima da je ima poprečno 170 gr. u jednom kubnom metru. 3) Sa-profitičke bakterije. One nalaze u organskim sastojinama naročito povoljno hranilište, te se množe u masama i rastvaraju pomoću vrenja i truleži organske materije. Osobito intenzivno rastvaraju se mešavine mokraće i ekskremenata kao i otpaci iz tvornica koje preradjuju materije organskoga porekla. 4) Patogene bakterije. Uzročnici gnojenja, tetanusa, malignog edema nalaze se često u takvim otpacima, no izim toga mogu se u takvim otpacima naći i bacili tuberkuloze, tifusa, dizenterije, kolere, pneumonije i tako dalje. U tim otpacima retko se te patogene bakterije umnožavaju a ako da onda samo na komadićima čvrste supstance, koja pliva u otpacima. Slabo ili nikakvo umnožavanje tih patogenih arterija u ovakim otpacima ima svoj razlog još i u tome što je obično temperatura takvih otpadaka dosta niska. Najglavniji razlog jeste u tome, što u tim otpacima imade mnoštvo saprofita koji oduzimaju hranu bakterijama a dolazi u obzir i štetno delovanje produkata izmene tvari tih saprofita, koji preče razvijanje patogenih bakterija. Ipak više otporne vrsti mogu se u ovakim zagadjenim vodama držati na životu nedeljama pa i mesecima.

Prije se mislilo, da najviše patogenih bakterija imade u ljudskim izmetinama. Istina je da se kod ljudi, koji su bolesni ili su nedavno preboljeli neku trbušnu zaraznu bolest nalazi u fekalijama dosta bacila kolere, tifusa ili dizenterije, a istina je da se i u mokraći mogu naći uzročnici gnojenja, milcbranda, tifusa i t. d. Nu najveću množinu infektivnih klica daju baš kućni otpaci. Tu dolaze u obzir sve one klice koje se nalaze u kući na podu, na posudju, na rublju i na ostalim predmetima koje je bolesnik upotrebljavao, pa kod pranja i čišćenja takve bakterije u velikoj množini dolaze u doticaj sa vodom i na taj način znatno uvećavaju infektivitet tih kućnih vodenih otpadaka.

Kuhinjska i kućna prljava voda prema tome jesu u pogledu opasnosti zaraze mnogo opasnija nego i same fekalije.

U suhom kućnom smeću dolaze sa prašinom i bacili tuberkuloze, stafilokoki, uzročnici akutnih ekzantema i t. d. nu većina tih klica jeste oslabljena usled toga, što su se klice osušile a delomice usled delovanja sunca i uništile tako, da se suho kućno smeće smatra kao manje opasni izvor infekcija. Kišnica sa krova, ulično smeće imaju u pravilu u sebi dosta malo uzročnika infekcije. Takova vrst otpadaka postaje opasna samo onda ako je neka prije spomenuta vrsta otpadaka pohranjena na nekom mestu na primer u nekom uskom dvorištu, pa sa toga mesta može lako da se raznese u okolinu i tako postane opasno vrelo infekcije.

Opasnosti po zdravlje koje sve te gore spomenute vrste otpadaka mogu proizvesti sastoji se u sledećem: 1) u tome, što ovaki otpaci usled truleži i raspadanja proizvadjaju smrdljive plinove koji okužuju zrak. Kod hrdjavo konstruiranih zahoda i odvodnih kanala za fekalije nastali takvi smrdljivi plinovi dolaze u stanove. Ti plinovi sadržaju u sebi razne organske kiseline koje zaudaraju kao i sastavine amonija, sumpro vodika i t. d. Takvi plinovi mogli bi u većoj količini proizvesti i akutno otrovanje, no u zahodima i odvodnim kanalima nalaze se oni u vrlo slaboj koncentraciji tako, da osim prirodnog gadjenja ne predstavljaju opasnost po zdravlje. U nekim čak i lečničkim krugovima mislilo se prije da takvi plinovi, koji zaudaraju mogu proizvesti epidemije tifusa, kolere, difterije, erisipela i t. d. Medjutim tačna istraživanja ustanovila su da je takvo mišljenje posve neosnovano, jer nema nikakvoga znanstvenoga obrazloženja. Jedino što se može kazati jest to da se pojava takvog smrada može smatrati kao znak opće nedostatne čistoće i da je ta nečistoća sama po sebi znak neke veće opasnosti od infekcije.

Druga opasnost po zdravlje od tih otpadaka dolazi od fakta, da otpaci imaju u sebi množinu organskih sastojina koje su u truležu a mogu sadržavati u sebi takodjer i mineralnih otrova, te na taj način mogu okužiti podzemnu vodu ili dospeti u otvorene potoke. Ako tako nečisti ili čak i inficirani otpaci dospiju u dublje slojeve zemlje i da se prije toga ne mogu naravnim procedjivanjem valjano očistiti onda podzemna voda ako se upotrebljava za piće ne odgovara onim zahtevima koje tražimo od vode za piće i to su čistoća, bistrina, dobar ukus, pogodna temperatura i t. d.

Kao što se vidi takovi otpaci posreduju raširivanje infekcija. To se može dogoditi, da se na nekom mestu na površini nalazi velika množina infekcioznih otpadaka pa ih ljudi obično deca raznose po okolici, ili opet da se to raširivanje provadja putem insekata, strujanja zraka ili preko nekog privrednog orudja, domaćih životinja i t. d. U takvom slučaju može se infekcija preneti i na mnogo udaljenija mesta. Drugi put se inficiraju podzemne vode ili reke pa infekcije nastaju preko vode za piće ili od kupanja, pranja i sl. Za neke zarazne bolesti kao što su kolera, tifus, dizenterija i slične sasma je sigurno, da valjano otstranjivanje ovakih otpadaka umanjuje mogućnost nastupa takvih bolesti, odnosno svadja te bolesti na minimum, dok druge zarazne bolesti koje se prenose direktno sa obolelog na zdravog a koje se prenašaju sitnim kapljicama (trofinfektion) kao što su tuberkuloza, pneumonia, gripa, kašalj hripavac i kod najbolje provedene kanalizacije samo neznatno utječu na smanjivanje tih bolesti, pa za njihovo pobijanje moramo upotrebiti druge odbrambene mjere kao što su izolacija, dezinfekcija i drugo.

Na temelju svega ovoga što je ovdje izneseno jasno proizlazi da otstranjenje otpadaka iz stana i okoline čovečije predstavlja po čovječje zdravlje jedan imperativni higijenski zahtev o kojemu se mora voditi računa naročito u onim mjestima, koja se naglo šire i gdje naseljivanje biva sve gušće i gušće. Za otstranjenje takvih otpadaka postoje razni sistemi, pa se od jednog valjanog i svrsi shodnog sistema mora zahtevati da budu ispunjeni sledeći zahtevi: 1) U prvom redu mora se tražiti da svi otpaci budu što temeljitije i što brže iz stana

otstranjeni a isto tako mora se osigurati da i izvan stana čovek do njih ne dolazi. Dalje je potrebno, da se bakterije koje se u otpacima nalaze unište i na taj način onemogući infekcija i napokon da se na pogodan način ukloni ili barem smanji raširivanje smrdljivog zadaha od tih otpadaka. 2) Kada se ovaj prvi temeljni postulat higijene ispunio ima se paziti da otpaci ne dodju nepromjenjeni u tok reke ili na mesta koja su izložena ljudskom prometu, a treba voditi brigu i o gaženju riba koje bi mogle biti ugrožene od raznih otpadaka (tvornica boje, konoplje, lana i t. d.). 3) Estetski zahtevi moraju se respektirati, 4) medju sistemima koji udovoljavaju gornja tri uslova neka se izabere najjeftiniji i 5) kod jednake vrednosti dvaju sistema može se dati prednost onome, koji će otpatke iskoristiti za poljoprivredu.

Način kako će se otpaci odstraniti zove se odstranjivanje otpadaka. U tom pogledu razlikujemo takove koji se sastoje od lokalnih skupnih mesta gdje se otpaci skupljaju i odakle se izvažaju, ili opet od takvih koji se sastoje od jedne mreže podzemnih kanala raširenih po čitavom gradu. U prvom slučaju dolaze u obzir samo fekalije, te su takvi sistemi bili prije u upotrebi i u većim gradovima, jer se nije dovoljna pažnja davala na otpatke kućne vode dok se danas u većim gradovima upotrebljavaju samo podzemni kanali koji preuzimaju i transportiraju i fekalije i sve kućne vodene prljavštine koje potonje i jesu u higijenskom pogledu najviše opasne.

Otstranjenje suhog kućnog smeća ili životinjskih lešina provadja se kod svakog sistema uvek posebno. U prvu vrst spada tako zvani sistem jama (gruhensistem) koji se sastoji u tome, da se blizu stanbene kuće načini jedna jama u koju se skupljaju izmetine. Takva jama mora biti načinjena po stanovitim propisima. Ne smije biti veća od 2 do 5 kubnih metara a mora biti izidana i od temeljnog kućnog zida odjeljena posebnim zidom načinjenom od cementa a dobro je ako se izmedju jame i temeljnog zida nabije sloj ilovače. Takva jama mora biti sigurno pokrivena sa gvozdenim poklopcem ili makar i sa daskom preko koje je nasuta ilovača. Cijev koja vodi iz pojedinih stanova u tu jamu treba da je okomita a pojedine priključne cevi pod kutem prema horizontali od najviše 25 stepeni. Radi odvajanja plinova valja provesti ventilaciju do nad krov kuće. Od vremena do vremena moraju se jame očistiti što se čime pomoću naročitih kazane koji su zrakoprazni i koji sav sadržaj jame aspiriraju i na taj način transportira se sadržaj jame na odredjeno mesto izvan grada. Higijensko značenje takvog sistema ako je sve napravljeno prema gornjim zahtevima i ako se kućna prljava voda posebno odstranjuje i napokon ako se voda za piće ne dobiva od običnih zdenaca jest dosta povoljno, jer čovek ne dolazi sa otpacima u dodir. K tome dolazi još i to da je taj sistem relativno jeftin i da se otpaci mogu upotrebiti kao gnojivo. Drugi takav sistem lokalnog skupljanja jest t. zv. tonen sistem, a sastoji se u tome, da se mesto jame za skupljanje otpadaka upotrebljava jedan lako prenosivi sud (behalter) koji se nalazi u jednoj solidno izidanoj, dobro zatvorenoj, lakopristupačnoj komori u visini terena. Takav sud sastoji se od pocinčanog lima, velik je 100 do 110 litara, a katkada i veći. On se postavlja direktno pod vertikalnu cev koja dolazi iz stana te se sa tom cevi spoji sa jednim zavrtačem (šarafom). Ventilacija se provodi kao i kod prijašnjeg sistema. Svaka dva

do tri dana izmenjuje se takav sud za novi. Takvi sistemi danas nisu pogodni za veća mesta, a u higijenskom pogledu imaju prednost samo u tome što ne mogu inficirati zemaljsku površinu niti podzemnu vodu, što se daje postići i na drugi način. Takvi sistem postoji medju inih u Grazu i Heidelbergu pa se takvi sudovi još i zovu heidelberške tone.

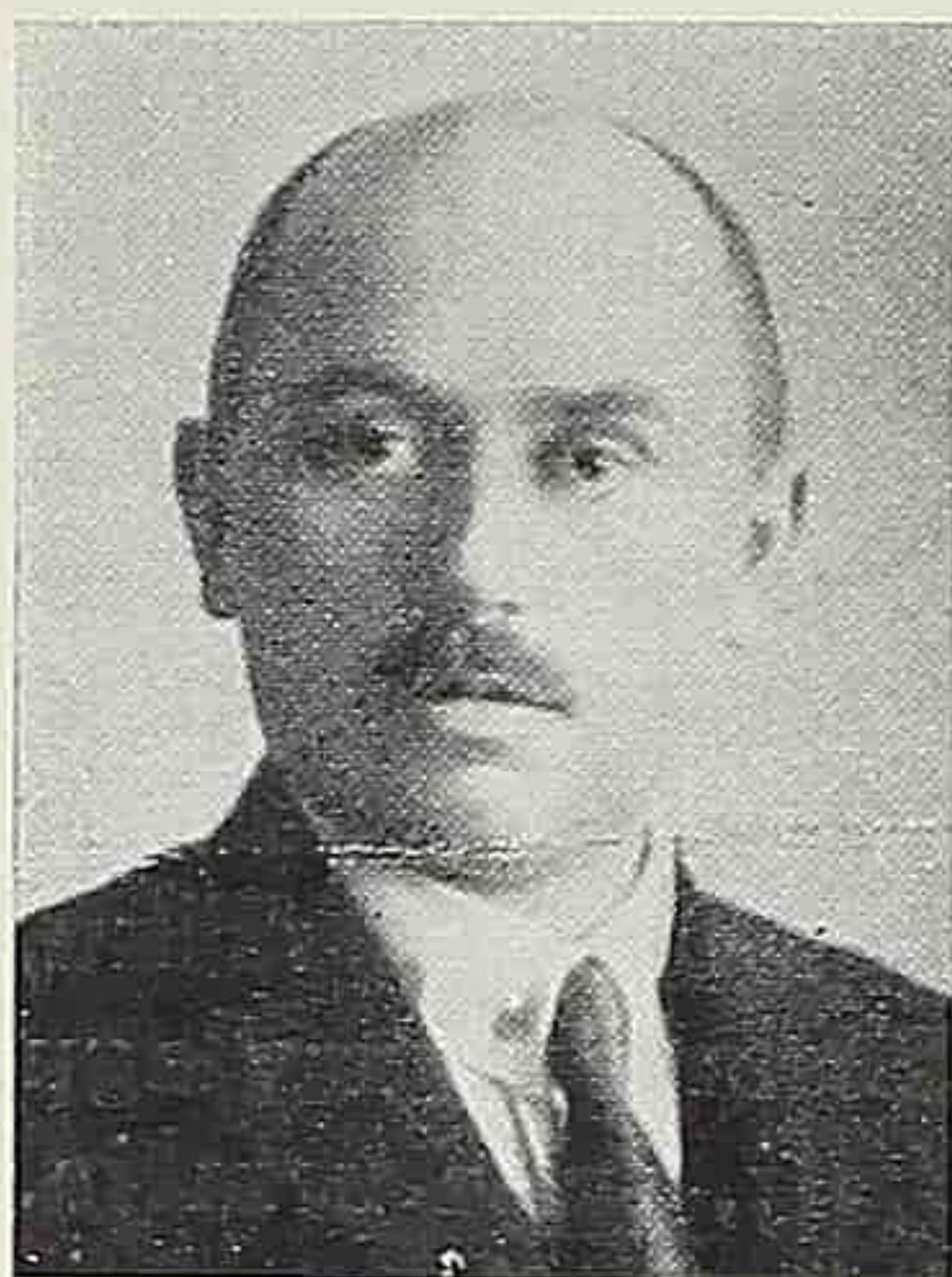
Često je potrebno provesti dezinfekciju i dezodoraciju fekalija. Dezinfekcija znači uništavanje bacila i to se provadja pomoću kreča ili drugih sretstava. Dezodorizacija pako jeste uništavanje smrdljivih plinova. Ona se postizava obično kemikalijama, kao na primer manganovim kloridom, kalijevim permaganatom i drugim koje kemikalije vežu smrdljive plinove a pojedno usporuju umnožavanje saprofita. Za tu dezodorizaciju još su u upotrebi neke porozne supstance u prašku, koje vežu plinove kroz površinsku atrakciju a usto absorbiraju vlagu i provode oksidaciju. Takve supstance jesu drveni ugalj, suha zemlja, pepeo a najbolje sretstvo jeste prah od treseta. Taj treset ima svojstvo da može upiti osam puta veću količinu vode nego što je njegova težina, a ako mu se doda još sumporne kiseline ili nekih drugih kiselih soli imade takav treset moć, da uništava bacile pa je dokazano da u kratko vreme može uništiti bacile kolere, dizenterije ili tifusa. Medjutim te metode za uništavanje bacila kao i za desodorizaciju danas se više ne upotrebljavaju isto tako kao što se ne prave niti napred spomenuti sistemi za odstranjenje otpadaka, nego se uvadjaju nove metode za čišćenje od kojih se ide zatim da se svi otpaci temeljito rastvore i da se onda u posebnim zatvorenim podzemnim prostorima podvrgnu posebnom čišćenju. To se postizava kod sistema t. zv. kanalizacije. I u tome razlikujemo dve vrsti. 1) Sistem takve kanalizacije u koji dolaze i fekalije kao i prljava kućna voda i voda od oborina. Sve te sastojine dolaze u podzemne velike kanale gdje se sadržaj tih otpadaka razredi i onda pod naravnim padom što prije odstrani iz okoline stanova. Drugi sistem kanalizacije jest t. zv. separirani sistem. Kod toga sistema odstranjuju se razne vrste otpadaka posebno. Naročito separiranje meteorske vode imade svoje značenje jer podzemni kanali u tome slučaju mogu biti slabije dimenzionirani i prema tome znatno jeftiniji, jer ne moraju da preuzmu katkada ogromnu količinu oborinske vode. Oborinska voda imade doduše kot kanalizacije svoju posebnu svrhu jer se njome sadržaj otpadaka razredjuje i time lakše dalje transportira. Nu medjutim ta količina vode dolazi u kanale sasvim neredovito, a drugo daje se to razredjivanje postići na drugi način naime da se povremeno u kanale napusti potrebna količina vode za razredjivanje ili iz vodovoda ili iz reke, ili iz običnih bunara.

Kod takvog sistema oborinska voda otiče u posebnim nadzemnim ili podzemnim vodovima. U higijenskom pogledu takav postupak može se opravdati naročito ako se meteorska voda sa sumnjivih prljavih dvorišta iz ove posebne oborinske kanalizacije izluči.

O ova dva sistema koji prema današnjem naziranju kod novog provadjanja, odnošenja otpadaka jedino dolaze u obzir potrebno je, da se opširno posebno govori. Može se samo reći to da nakon čišćenja svih vrsti otpadaka kod kanalizacije preostala voda jest bez ikakve opasnosti po zdravlje, te se može pustiti u rijeku ili u polje, sa sigurnošću da neće ugroziti niti zdravlje ljudi a niti onih bića koja se nalaze na mjestu kamo je takva voda došla.

IZVOZ DJETELINSKOG I DRUGOG SJEMENJA

Josip D. Galovac, R. C. Osijek

Prije rata, a i dosta godina poslije rata obavljala je izvoz djetelinskog sjemenja iz naših krajeva isključivo Budimpešta te u nekoj manjoj mjeri i Beč. Djetelinsko sjemenje nije tada još bilo kultivirano u ovolikoj mjeri kod nas, a nisu postojale niti čistione za djetelinu, kao ni izvoznici, te su djetelinsko sjemenje domaćeg porijekla sabirali trgovci žitaricama od kojih su onda inostrani kupci tu robu izravno putem svojih agenata preuzimali. Lucerna panonskog porijekla, koja se uglavnom kultivira u bivšim zemljama krune Sv. Stjepana, a najviše u slivu Du-

nava, bila je pod imenom tkzv. bijele madjarske plombe te na svjetskoj pijaci, a osobito u zemljama sa sjev. klimom vrlo dobro uvedena radi svoje otpornosti proti zimi. Žrtvujući milijune za propagandu u zemljama potrošnje uspjela je Madjarska osvojiti za svoju lucernu skoro potpuno ne samo njemačko, nego i dansko te švedsko tržište, kao i tržište sviju zemalja, koje su tražile sjeme od lucerne pouzdano za slučaj jake zime, a tražila ga je i Sjev. Amerika u slučajevima slabe vlastite žetve.

Tako se Budimpešta pretvorila u centar medjunarodne trgovine djetelinskog sjemenja, te je tamo bilo uređeno više čistiona, a među ostalim uredila je čistionu u Pešti i zagr. firma Hinko Mayer i drug pod imenom „Henrik Mayer es Tarsa“, da tako i sa svoje strane iskoristi dobar renomée peštanske bijele plombe za lucernu.

Kod nas je poslije rata djetelinsko sjemenje radi jeftine cijene prema madjarskom sjemenu kupovano od peštanskih čistiona u neočišćenom stanju, te odvažano u Peštu, gdje je bilo prečišćavano i pomiješano s madjarskim sjemenom, te iz Pešte izvažano kao madjarsko sjeme providjeno bijelom peštanskom plombom. Naš poslijeratni atest nije označivao porijeklo sjemena, nego je samo potvrdjivao da uzorak vučen iz dotične vreće nije imao viline kose, te da čistoća toga uzorka iznosi najmanje 97%, a klijavost uključivo polovicu tvrdih zrna najmanje 88%. Kako je međjutim djetelinsko sjemenje iz Italije i Francuske kao sjeme južnjačkog porijekla, koje nije odgovaralo za usjev u zemljama sa oštrijom klimom, bilo daleko jeftinije od našeg domaćeg sjemenja, to su naši veletrgovci kolonijalnom robom, koji su se u glavnom bavili proljetnom prodajom djeteline za usjev uvozili ovo južnjačko sjeme te ga pod zagrebačkom i ljubljanskom plombom našim potrošačima prodali kao domaću djetelinu ističući neupućenima baš tu zagrebačku odnosno ljubljansku plombu kao dokaz da je to sjeme u istinu domaće. U isto se je vrijeme naše pravo domaće sjeme izvozilo u Peštu odnosno Beč. Tek kasnije, kada je otkriveno čišćenje djeteline magnetskim putem počele su se kod nas osnivati čistione djeteline, koje su počele izvoziti naše djetelinsko sjemenje mimo Beča i Pešte izravno u Njemačku, ali su nastavile izvoz i u Peštu te u Beč, a izvozilo se je sjeme doduše očišćeno, ali bez plombe sa garancijom

prodavaoca u pogledu čistoće, te daljnjom garancijom da to sjeme potječe iz bivših mađarskih krajeva.

Godine 1950 prodana je za Njemačku prvi puta lucerna providjena našom plombom, ali se ova nije nikako mogla uvesti, niti stvoriti jugoslavenska marka na inostranim tržištima djetelinskog sjemenja, sve dok nije 1954 godine uveden kod nas Zakon o bojadisanju eozinom inostranog djetelinskog sjemenja pri uvozu, te podjedno određeno obvezatno plombiranje djetelinskog sjemenja pri izvozu u pogledu jugoslavenskog porijekla uz istodobnu zabranu izvoza eventualno iz inostranstva uvoženog djetelinskog sjemenja. Tek od toga vremena prodire pod našom plombom naša djetelina kao posebna jugoslavenska marka ne samo u Njemačkoj nego naročito lucerna i u ostale sjeverne zemlje gdje god je potrebno sjeme otporno proti zimi.

Prodiranje na inostrana tržišta i osvajanje tih tržišta za naše djetelinsko sjemenje ide ipak vrlo sporo i samo uz najveći napor te uz žrtve samih producenata, jer se naši izvoznici kraj ukočene devizne politike naše Narodne Banke imaju uz mnogo nepovoljnije prilike boriti proti konkurenciji izvoznika nama susjednih zemalja, kao što su n. pr. Mađarska, Rumunija, Češka i t. d., čiji notni instituti vode u svrhe potpore izvoza daleko elastičniju deviznu politiku, pa tako izvoznici iz tih zemalja za slobodne devize dobivaju tečaj iznad burzovnoga, dok se kod nas dio zdravih slobodnih deviza izvozniku oduzima ispod burzovnog tečaja uz obavezu, da mora podjedno preostali dio prodati uz burzovni tečaj.

Usljed toga je naše djetelinsko sjemenje bilo u glavnom izvažano u Njemačku, koja je pogotovo sada nakon prisajedinjenja Austrije postala isključivi inostrani konzument za našu crvenu djetelinu (kravaricu).

Medjutim našoj inostranoj konkurenciji je uspjelo mjerodavne faktore u Njemačkoj, koji podjeljivanjem uvoznih dozvola određuju koliko koje robe i iz koje zemlje se smije uvesti u Njemačku uvjeriti, da naša djetelina radi primjese nekih kod nas aklimatiziranih talijanskih korova imade južnjačke osebine pa tako od vremena otkada je u Njemačkoj kontroliran uvoz čine ova Kontrolna uvozna mjesta sve veće poteškoće uvozu naše crvene djeteline u Njemačku i uskraćivanjem uvoznih dozvola kao i određivanjem niže cijene za našu provenijencu.

Ovo je došlo tako daleko, da je Reichsstelle, koja podijeljuje uvozne dozvole za Njemačku od žetve 1937 nije više uopće dozvolila uvoz naše crvene djeteljine, nego samo nekoliko vagona od mene vezano uz lucernu, a drugim firmama uopće ništa.

Nijemci su u glavnom prigovarali, što se u našem djetelinskom sjemenju nalazio po gdjekada jedan korov nazvan *Helmintia Echioides*, koja se inače zove i *Picris echioides*, te je u stručnim krugovima općenito poznata pod imenom *Helmintia*, a uvežena je ne samo k nama nego i u Rumunjsku i u Mađarsku talijanskim sjemenjem od djeteline koje se je prije uvažalo za usjev, te se je aklimatizirala u nekim nizinskim predjelima oko rijeka u glavnom u nizini rijeke Tise, pa je zapravo nama dolazila tom dolinom iz Mađarske a ne iz Italije.

Da bi ovu stvar konačno izveli na čistac pozvao je naš Zavod za spoljnu trgovinu uslijed nastojanja naše Trgovinsko-Industrijske Ko-

more njemački Reichsnährstand odnosno odjeljenje za sjemenje (Saatgutstelle) da pošalje jednu delegaciju stručnjaka u našu zemlju za vrijeme žetve i vršenja djetelina da se na licu mjesta uvjeri i ustanovi da ovaj korov k nama dolazi iz Mađarske, t. j. sa sjevera, a ne s juga, te da su jedino predjeli oko rijeke Tise, i to baš oni najsjeverniji uz mađarsku granicu zaraženi tim korovom, dok južni predjeli a pogotovo oni izvan bivše Mađarske i nemaju tog korova.

Njemačka se je odazvala ovome pozivu, te je poslala jednu delegaciju sastojeću od grofa Grotte kao naročitog opunomoćenika i zastupnika njemačkog ministra poljoprivrede, te direktora Reichsstelle gosp. Buscha i direktora Samengutstelle gospodina Dr. Wicka, da prouči ovo pitanje na terenu. Po želji stručnog odbora kod Zavoda za spoljnu trgovinu odjeljenje za industrijsko bilje, koji se sastoji od delegata Ministarstva poljoprivrede i trgovine i Zavoda za spoljnu trgovinu, predvodio sam ja ovu delegaciju na terenu, pa kako je stajalo samo par dana na raspolaganje, to su delegati pregledali najprije našu poljoprivrednu oglednu i kontrolnu stanicu na Topčideru kraj Beograda, koja je naučno i stručno vrlo dobro uređena te odlično upravljana po i u inostranstvu poznatom stručnjaku gosp. Dr. Čosiću. Zatim smo pošli na teren po Banatu u glavnom uz Rumunjsku te kasnije do mađarske granice pregledavajući pojedina polja, strojeve za vršenje, sjemenje čistione u Petrovgradu i Velikoj Kikindi, uzorno dobro g. Lederera u Čoki itd., dok nismo konačno stigli u mjesto Đala, koje se nalazi na samoj mađarskoj granici koja prolazi djelomično uz bašće tamošnjih stanovnika. I tu na samoj granici našli smo u sjemenju taj talijanski korov *Helmintiu* i time je bio pružen dokaz, da je naša tvrdnja da taj korov dolazi sa sjevera iz Mađarske ispravna, i da time što se taj korov u našoj lucerni i crvenoj djetelini gdjekada nadje nije našem djetelinskom sjemenju dan južnački karakter.

Ovim nalazom obezkrijepljeni su prigovori proti našoj provenijenci, što je njemačka delegacija kasnije u Beogradu na sjednici kod Zavoda za spoljnu trgovinu protokolarno i priznala.

Prema tome su uklonjene poteškoće za izvoz našeg sjemenja u Njemačku, te je preostalo da se još samo postigne sporazum u pogledu cijena i količina koje bi nam Njemačka za uvoz odobravalala pa je u tom pogledu postignut sporazum, da se u buduće u Njemačku ne nudi djetelina pojedinačno, nego da Zavod za spoljnu trgovinu sa Reichsstelle za svaku sezonu najprije utanači cijenu za svaku vrstu djeteline te globalno kvantum za koji se ima uvozna dozvola podijeliti, a da Zavod za spoljnu trgovinu onda prepusti izvoznicima provadjanje toga posla.

U tu svrhu biti će ovih dana izdan Pravilnik od strane Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva trgovine, po kojemu će izvoznici djetelinskog sjemenja za Njemačku imati u buduće biti registrovani kod zavoda za spoljnu trgovinu, dok će carinarnice moći cariniti djetelinu samo od tih registrovanih izvoznika i na temelju fakture, koja će morati biti vidirana po Zavodu za spoljnu trgovinu, pa će tako za buduće biti spriječeno kupovanje inostranih firmi u našoj zemlji djeteline u neočišćenom stanju, te će izvoz ovoga sjemenja biti u stručnim rukama i bez poteškoća odvijan, što će svakako poslužiti time, da se kultura djetelinskog sjemenja podigne i proširi.

KONVENCIJA U CLEVELANDU 1939 GODINE

Zgrada, u kojoj će se održavati glavne sednice konvencije.

Pogled na Cleveland.

Već se približuje vreme za 50. konvenciju Rotary International, koja će se održati 19. do 23. juna 1939 godine u Clevelandu. U ovom gradu, koji imade danas preko 1 milijun stanovnika živi i mnogo naših zemljaka.

NAUKA O HORMONIMA

Dr. Stevan Stojanac, R. C. Vukovar

Jedno od najinteresantnijih poglavlja u savremenoj medicini zauzima bez sumnje nauka o hormonima — endokrinologija. Hormoni su produkti žljezda sa unutrašnjom sekrecijom, koje svoje produkte ne izlučuju van nego direktno u krv. Neke od ovih žljezda imaju dvostruku funkciju, jer osim hormona produciraju tvari (sekrete) koje izlučuju van — kao na pr. gušterača (Pankreas), koji producira u svojim žljezdama sekret važan za probavu hrane u crevima. Premda je medicinska nauka baš na ovom polju pokazala u relativno kratkom vremenu ogroman napredak i učinila epohalna otkrića, sigurno je da će tokom vremena biti rasvetljena mnoga još

nerешena pitanja o hormonima i dopunjena novim pronalascima. Od organa za koje se misli, da imaju svoje hormone, a što još nije dokazano, stoji u prvom redu srce, zatim jetra, crevo, bubrezi i slezina. Hormoni su za funkciju ljudskog organizma od najvećeg značaja, jer se bez njih pravilno funkcionisanje organizma ne može ni zamisliti. Moramo medjutim imati na umu, da samo tačno odredjena količina hormona održava pravilan rad u telu, dočim njihovo prisustvo u većoj meri kao i nedovoljna količina, izaziva u organizmu niz bolesnih pojava, o kojima ćemo kasnije detaljnije govoriti. Prvi koji je to opazio bio je franc. fiziolog Brown-Sequard, radi čega on nosi sa punim pravom naslov osnivača nauke o hormonima. Od toga doba pa do danas otkriveni su mnogi hormoni i u tančine proučeni kako u pogledu delovanja, tako i kemijskog sastava, pa se neki već proizvode sintetski u laboratoriju (Adrenalin i. t. d.), a drugi su poznati samo biološki, kao na pr. hormoni hipofize. Zahvaljujući tome lečimo danas sa lakoćom bolesti, koje su ranije zadavale mnoge muke lečnicima a pacijentima i često smrt bolesnicima. Važno je još da se spomene, da pojedini hormoni ne vrše svoje funkcije sami za sebe, nego da postoji medju njima široka saradnja, koja je dosta zamršena i nama još nedovoljno poznata.

Dosada su nam poznate sledeće žljezde, čija je endokrina funkcija nesumnjivo utvrđena:

- 1) Štitnjača (glandula Thyreoidea)
- 2) Hipofiza (Hypophysis cerebri)
- 3) Epitelna telešca (glandula parathyreoidea)
- 4) Nadbubrežna žljezda (glandula suprarenalis)
- 5) Gušterača (Pankreas)
- 6) Spolna žljezda muška i ženska (Testis i Ovarium)
- 7) Thymus
- 8) Epofiza mozga (glandula pinealis)

Štitnjača — leži na prednjem delu vrata i sastoji se iz dva režnja: levog i desnog, te je veoma obilno opskrbljena krvnim žilama. Tkivo štitnjače sadrži veliku količinu joda, koji vezan za bjelančevinu

čini u glavnom sastavni deo njezinoga hormona Thyroxina. Njegova funkcija sastoji se u tome, da ubrzava mjenu tvari u organizmu, pa prema tome i rad skoro svih organa, što će nam biti jasno ako se upoznamo sa dve bolesti, koje nastupaju kao posledica prevelikog odnosno nedovoljnog izlučivanja Thyroxina. Prva se zove Morbus Basedov — po njemačkom lekaru von Basedovu, koji je prvi opisao god. 1840, ali je tek god. 1886 po Möbinsu utvrđen hormonalni uzrok te bolesti. Tri su karakteristična simptoma te bolesti: Struma (guša), ispupčene oči (exophthalmus) i ubrzano bilo. Primećuje se ubrzani rad svih organa. Pacijent mršavi, uzbudjen je, drhće, znoji se i često ima proljev. Ima sasvim lakih slučajeva, sa jedva izraženim simptonima, ali i vrlo teških, koji obično svršavaju letalno. Interesantno je da ova bolest pogadja žene šest puta više nego muškarce. Sasvim suprotnu sliku od M. Basedov, daje bolest koja nastaje usled nedovoljnog izlučivanja hormona štitnjače, a zove se Mixödem. Mixödem se razvija kod individua, kojima je štitnjača usled bolesti ili još češće usled previše radikalne ekstirpacije kod operacije postala insuficijentna. Kod toga stoje psihičke smetnje — u prvom redu (apatija, pospanost, slabo pamćenje i. t. d.), a zatim i telesne (debljanje), no naznačajnije su promene na koži, po kojima je bolest i dobila ime. Koža nabrekne, osobito koža lica, ruku i nogu, suha je i ljušti se. Boja je bledo-siva usled malokrvnosti. Lice dobije usled otečenih očnih kapaka i debelih obraza tupi izraz, koji je potenciran debelim jezikom, koji katkada viri iz usta. Bilo je usporeno. Krvni pritisak smanjen. Mijena tvari reducirana na minimum. Ova bolest se uspešno leči davanjem hormona štitnjače.

Epitelna tjelešca (glandula parathyroideae) — su veoma male žlezde, koje su smeštene iza štitnjače sa svake strane po dve. Od kolike su važnosti za organizam, vidi se iz toga, što njihovo odstranjivanje dovodi do neminovne smrti. Bez prisustva njihovog hormona (Parathormon) ne dolazi do probave kalcija u organizmu, što dovodi do prevelike nadraženosti živčanog sistema i do jakih grčeva — tetania.

Hipofiza (Hypophysis cerebri). Medju svim endokrinim žlezdama hipofiza zauzima naročiti položaj. Ona je u neku ruku centrala za kontrolu rada svih ostalih endokrinih žlezda. Preko svojih mnogobrojnih hormona, vrši ona upliv na sve ostale žlezde, koje se moraju prema njoj ravnati, kao članovi orkestra prema dirigentu. A pri tom je mala, da je nema šta videti. Velika je kao zrno pasulja a teška svega pola grama. Sastoji se iz dva režnja: prednjeg i stražnjeg, od kojih prednji zauzima tri četvrtine njene veličine. U formi privjeska visi ona na mozgu i smeštena je u jednom izdubljenju lubanjske baze, koji se zove tursko sedlo (sella turcica). Poremećajem njezine funkcije nastaje čitav niz obolenja, kao na primer prekomerno gojenje, mršavost, smetnje rasta (gigantski i patuljasti rast), smetnje u lučenju mokrače i t. d. Pošto svaki od dva režnja hipofize luči zasebno svoje hormone, to moramo govoreći o hormonih hipofize, razlikovati hormone prednjeg režnja od hormona stražnjeg režnja hipofize.

I. Po Jegić i Fellingner-u luči prednji režanj sledeće hormone:

- 1) Hormon rašćenja, koji upliviše na porast tela;
- 2) Gonadotropni hormon, koji upliviše na razvoj genitala i njegovu funkciju.

Nedavno je uspelo iz mokrača trudnih žena dobiti hormon sličnog dejstva, koji je nazvan Prolan.

3) Laktacioni hormon, koji reguliše izlučivanje mleka.

4) Thyreotropni hormon, koji ubrzava delatnost štitnjače odnosno izlučivanje Thyroxina. Pitanje da li ovaj hormon ne sudeluje pri izazivanju Morbus Basedov — nije još rešeno.

5) Hormon za probavu masti (Fettstoffwechselhormon).

6) Kortikotropni hormon, koji upliviše na rad kore nadbubrežne žlezde.

7) Andrenotropin, koji analogno prednjem upliviše na rad srži nadbubrežne žlezde.

8) Hormon za regulaciju probave ugljikohidrata, koji po svoj prilici ima antagonistično delovanje insulina t. j. povisuje krvni šećer.

II. H o r m o n i s t r a ž n j e g r e ž n j a. Dugo je već poznat hormon stražnjeg režnja Pituitrin, koji se mnogo upotrebljava u ginekologiji i porodništvu kao odlično sredstvo za stezanje muskulature materice. Ranije se mislilo da je on jedini hormon stražnjeg režnja, no danas su poznata još četiri: 1) Vasopresin; 2) Oxytocin; 3) hormon koji koči izlučivanje mokrača (Diabetes insipidus); 4) Intermedin, reguliše nagomilavanje pigmenta u koži i konačno hormon regulacije probave ugljiko hidrata, koji se nalazi, kako malo prije spomenusmo, i u prednjem delu hipofize.

N a d b u b r e ž n a ž l j e z d a (glandula suprarenalis). Kao što joj samo ime kaže leži obostrano na gornjem polu bubrega poput kape. Teška je oko 10 grama. Na preseku se jasno vidi kora, koja je žuto obojena i srž bjele boje. Kora luči hormon, koji pospješuje rast i razvitak tjela, reguliše tjelesnu toplinu i deluje na stvaranje krvnih zrnaca, a u srži se stvara adrenalin, koji po svojoj važnosti spada među najznačajnije hormone. Od mnogih njegovih funkcija samo da spomenemo nadražaj krajeva simpatičnih živaca, održavanje krvnog pritiska, širenje glatke muskulature bronhija i t. d. U vezi sa njegovom apstinencijom nastaje bolest, koja se zove Morbus Addisoni, koju najviše karakteriše jako nagomilavanje pigmenta u koži. Nadbubrežna žlezda je po život važan organ, jer vadjenjem ove žlezde nastupa bezuvjetno smrt.

G u š t e r a č a (P a n k r e a s). Leži u trbušnoj šupljini ispod želuca, a visini drugog bočnog kralješka popreko na kičmi. Na desnom kraju ima izvodni kanal, koji se uliva u dvanaestopalačno crevo (duodenum) i odvodi sekret pankreasa u crevo. Sastoji se iz mnogobrojnih žlezda, među kojima se nalaze u veznom tkivu mali čvoriči tako zvani Langerhausovi otoci (Insula), koji se smatraju mjestom gde se stvara hormon pankreasa — I n s u l i n. Mnogo prije nego što je pronadjen Insulin bila je poznata uloga pankreasa pri probavi šećera u organizmu. To su utvrdili njemački naučenjaci Mering i Minkovski eksperimentima na psu. Oni su jednostavno izvadili pankreas iz životinje i promatrali šta će se sada dogoditi. Već nakon par sati životinja je počela jesti i piti, a uz to strahovito mršaviti, da nakon izvesnog vremena ugine. Pretragom krvi i mokraće pronašli su u istom mah veliku količinu šećera, pa su tako došli do zaključka da u pankreasu leži neka sila, koja reguliše probavu šećera, a bez koje nastupa bolest svima više ili manje

poznata bolest Diabetes. Suština te bolesti sastoji se u sledećem: pod normalnim prilikama šećer koji ulazi u organizam kroz crevo u formi dextroze, dospeva u jetra, gde bude deponiran u formi glikogena. Prema potrebi jetra oslobadjaju deponirani šećer, koji ide u krv, a iz krvi u mišiće, gde bude sagoren i iskorišćen. Poremećajem hormonske funkcije nastane preokret u probavi šećera. Jetra neće više da ga prima u depozit, nego ga vraća natrag u krv, mišići pak neće da ga sagorevaju i tako mu ništa drugo ne preostaje, nego da seli kroz mokraću na polje iz tjela. Sve ove smetnje mogu se odstraniti, dovede li se u organizam dostatna količina hormona Insulina, koji ima zadaću da se brine za probavu šećera. Insulin su otkrili kanadski fiziolozi Bauting i Brest 1922 god., kojima je prvima uspjelo da ga netaknutog dobiju u ekstraktu iz pankreasa, pošto ga ferment u sekretu pankreasa uništi, ako dodje s njime u dodir. Na taj način im je uspelo da preteknu njemačke naučenjake koji su se uzalud godinama mučili i potrošili vagone životinjskih pankreasa, da prvi dobiju hormon a s tim i Nobelovu nagradu. Danas je njegova upotreba u medicini ogromna, pa ga skoro sve tvornice farmaceutskih preparata proizvode u velikim količinama.

Spolna žljezda (Testis i ovarium). Od pradavnih vremena poznate su posledice kastracije, koja iako nije vršena u cilju naučnih istraživanja, nego u sasvim druge svrhe i nehotice otkriva u spolnoj žljezdi endokrinu funkciju. Razumljivo je da je baš pitanje spolne žljezde pobudjivalo uvek najveći interes, jer je o njoj ovisan spolni nagon, koji je jedan o najvećih faktora u duševnom i telesnom životu svakog individua, pod čijim uplivom stoji najveći deo ljudskih osećaja, osobina i delovanja, a kao najvažniji nagon plodjenje — održavanje vrste.

Mi ne znamo koji faktori odlučuju pri određivanju spola kod embrija. Postoje o tome mnoge teorije, od kojih je poznata teorija kromosa. Medjutim to je samo teorija i to pitanje ostaje zasada još nerešeno. O prisustvu muškog ili ženskog hormona zavisi da li će kod dotičnog individua biti razvijen muški sekundarni spolni karakter (penis, brada i brkovi, duboki glas, široka ramena) ili ženski (ženski spol, široki kukovi, dojke, visoki glas i t. d.) Kastrati (evnusi), ako im se rano oduzme spolna žljezda, izgube sposobnost razvijanja muških spolnih karaktera, pa im obično ne raste brada ni brkovi, penis zakržljavi, glas ostane visok, noge duge, no duševna svojstva obično ne gube ništa, nego su kod nekih upravo odlična.

Funkcija spolne žljezde prestaje kod žena sa 40—50 godina, a kod muškaraca sa 50—60 godina. U novije doba pokušalo se sa t. zv. „pomladjivanjem“, pa su poznati naponi Voronova, da implantacijom majmunskih žljezda povrati oronulu snagu, ali su uspesi još dvojbeni, što nam mora biti razumljivo, ako imamo u vidu da i hipofiza vrši upliv na funkciju spolnih hormona.

Muška spolna žljezda (Testis), sastoji se iz brzbroj jako zavijenih kanalčića, u kojima se stvara muško sjeme (spermiji). Između tih kanalčića razbacane su u veznom tkivu t. zv. Leydig-ove stanice u kojima se stvara muški seksualni hormon. On se danas praktički dobija ekstrakcijom iz bikovih jaja pod imenom Testosteron. Nešto malo se razlikuje od njega hormon, koji se dobija iz muške mokraće

pod imenom *Androsteron*. Njegova se funkcija sastoji u tome, da nadražava spolne centre i pojačava razvijanje spolnih karaktera.

Ženska spolna žljezda (jajnik — *Ovarium*), leži desno i levo od materice i veličine je badema. U nutrini ovariuma leže već od poroda tamo smeštena t. zv. prajajašca (Primordijalni folikuli). Za pravilno razumevanje endokrine funkcije jajnika, potrebno je bar u nekoliko poznavanje procesa ovulacije (sazrevanje folikula) i menstruacije: nekoji od primordijalnih folikula dožive velike promene. Oni počnu rasti i njihov epitel, koji je isprva jednoslojan množi se u više slojeva i potisne jajašca na rub folikula, gde ono leži u jednom brezuljku od epitela, dok se unutrašnjost folikla puni tekućinom, a celi se folikel prebliži površini jajnika i zove se sada zreli ili Grafov folikel. Za celo vreme sazrevanja izlučuje se u foliklu jedan hormon — folikularni hormon. Sada se događaju vrlo interesantne stvari. Grafov folikel pukne i jajašce izleti iz njega van, te kroz jajovod bude sprovedeno u matericu. Iz ostatka folikela u koji se izlije krv stvara se tako zvano žuto telo (*corpus luteum*) i to u slučaju da jajašce ne bude oplođeno te nastupi menstruacija stvara se t. zv. *corpus luteum sporium* ili *menstruationis*, a ako nastupi trudnoća onda se stvara tako zvani *corpus luteum verum* ili *graviditatis*. Prvi nakon kratkog vremena, iza nastupa menstruacije, nestane dok drugi ostaje za celo vreme graviditeta. To je za nas vrlo važna stvar, jer taj *corpus luteum* luči jedan hormon — *corpus luteum* hormon, koji se kako vidimo izmenjuje sa folikularnim hormonom, jer dok jedan radi drugi miruje — i obratno. Zadaća je folik. hormona da podržava sazrevanje jajašca i da pripravlja slujnicu materice za eventualnu trudnoću i da čuva začetak. Oba hormona se primenjuju u praksi sa dobrim uspjehom. Na koncu ćemo spomenuti još dve endokrine žlezde, čiji hormoni nisu doduše poznati, ali čija se endokrina funkcija ne da poreći.

Thymus. Leži u grudnom košu iza prsne kosti. Pošto po pravilu postoji samo do 14 godine, dakle do puberteta, to se misli da ona sudjeluje pri rastu tela, a nestaje kad završi svoju funkciju.

Epifiza mozga (*glandula pinealis*) je mala žljezda koja leži u centru mozga. Njezina funkcija nije pobliže ispitana, ali se drži da ona isto sudjeluje pri rastu tela, a osim toga i pri razvitku genitalne sfere. U historiji medicine je igrala veliku ulogu, jer su je stari lečnici smatrali sedištem duše.

OSNOVANO 1876

Medjunarodni spedijski biro u Ljubljani

R. RANZINGER

Brzovna adr. Ranzinger

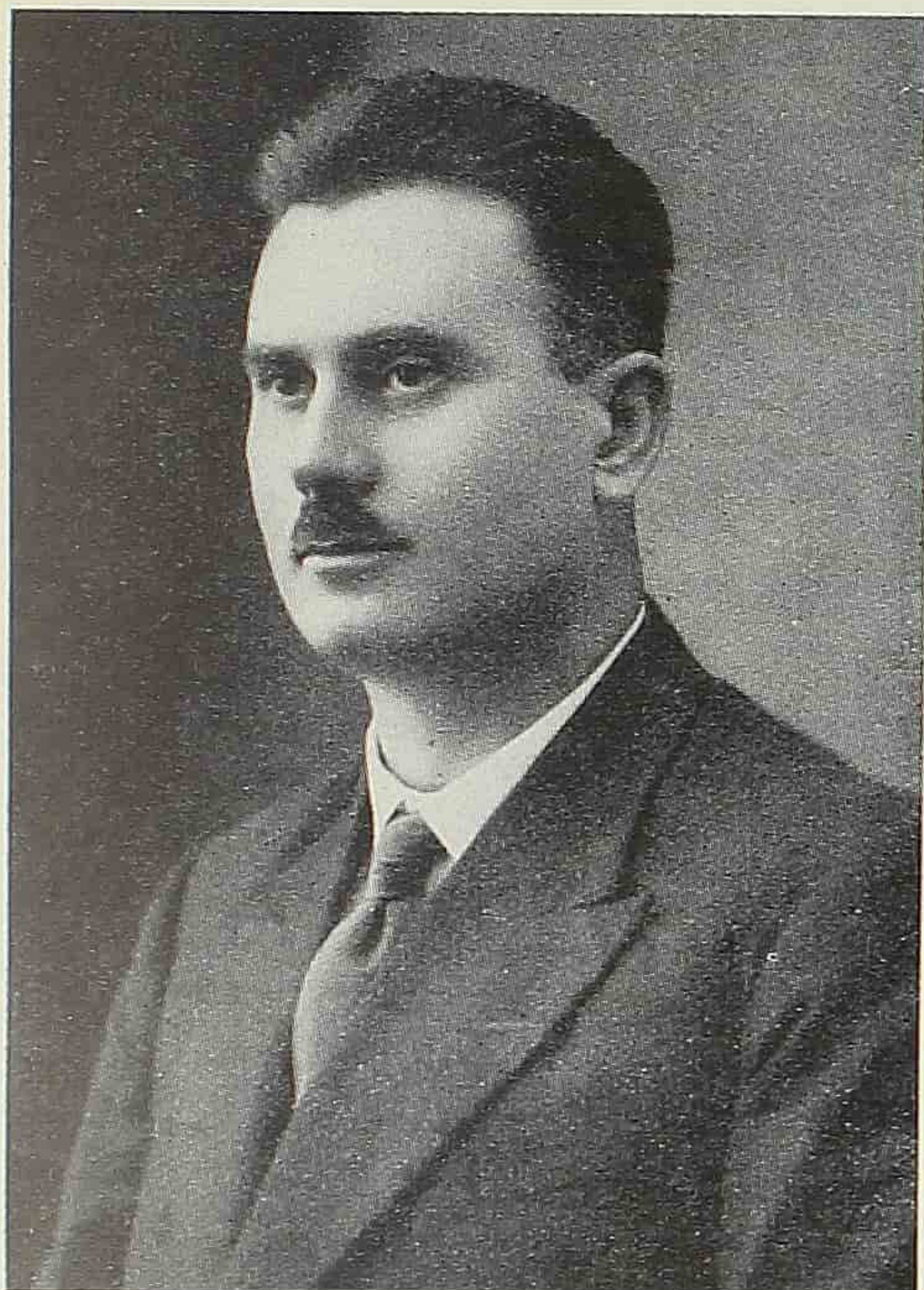
Telefon: 20-60, 31-60

Vlastiti konces. carinskoposrednički biro. — Skladišta sa direktnom vezom sa prugom drž. železnica. — Zastupstva u svim trgovačkim i industrijskim centrima u državi i inostranstvu

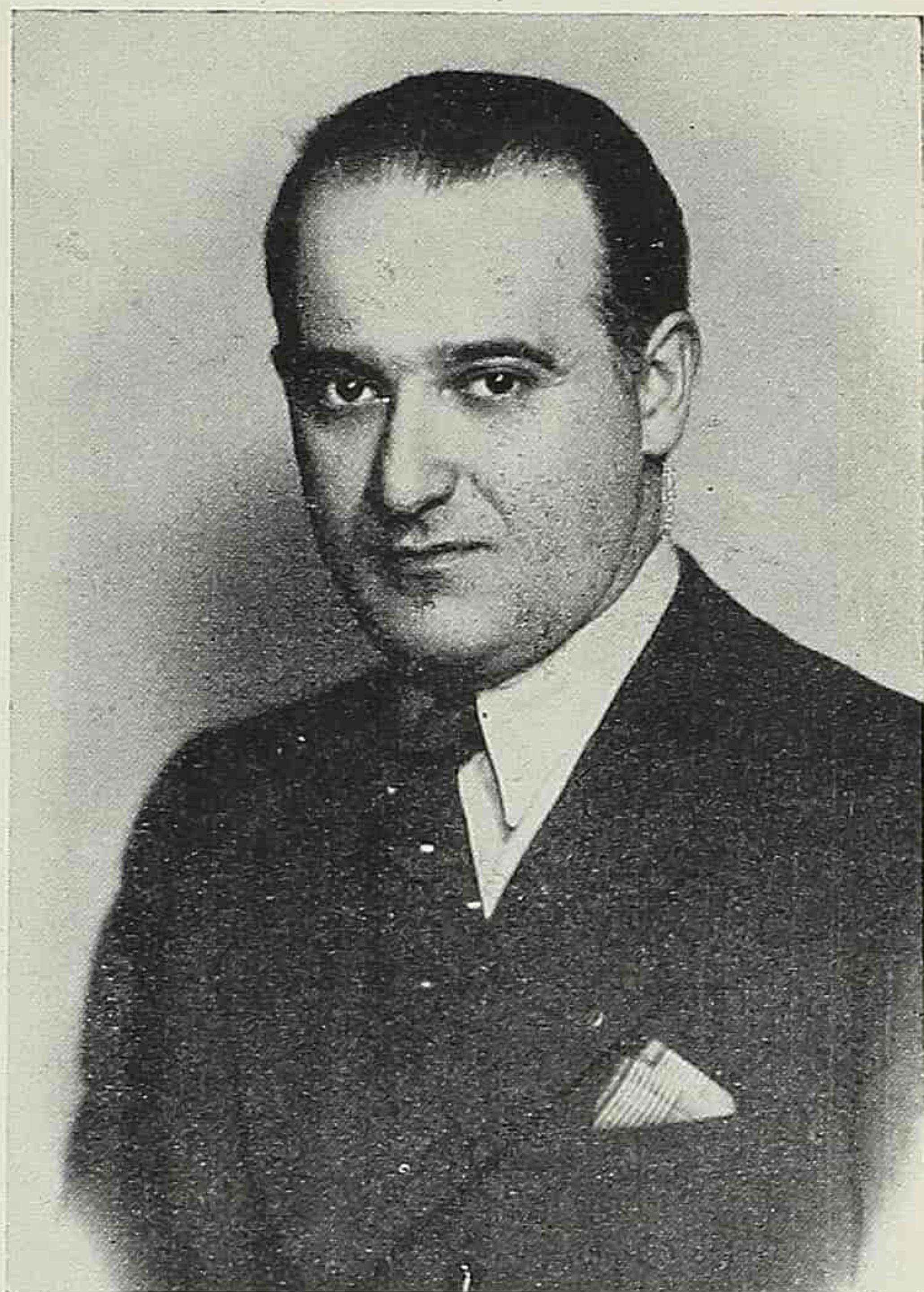

PRETSEDNICI I TAJNICI KLUBOVA NAŠEG DISTRIKTA

ROTARY CLUB NIŠ

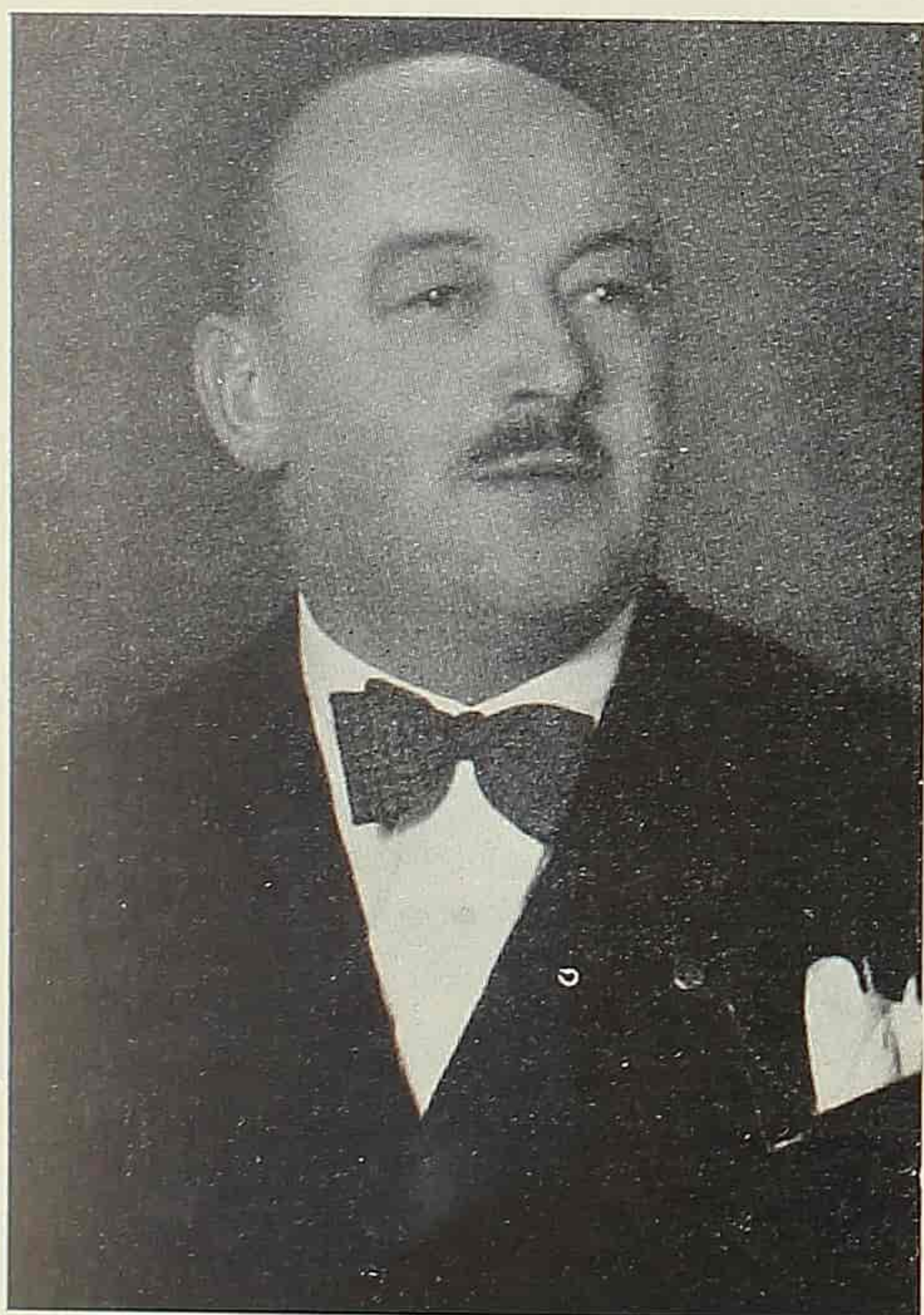

Dr. Božidar Ristić, zubni lekar,
pretsednik.

Bogoljub Milošević, činovnik Narodne
banke, tajnik.

ROTARY CLUB SLAVONSKI BROD

Dr. Edo Danda, dipl. šumar,
pretsednik.

Slavko Brdarić, prok. Fabrike vagona,
tajnik.

PIONIRI JUGOSLOVENSKEG ROTARSTVA

Edo Marković

Edo Marković, generalni direktor Privilegovanog a. d. za izvoz zemaljskih proizvoda Kraljevine Jugoslavije u Beogradu, rodio se 15. VII. 1885 u Djakovu. Trgovačku akademiju absoluirao je u Osijeku a poslije odsluženog roka jednogodišnjeg dobrovoljca završio nauke na poljoprivrednom fakultetu u Halleu u Njemačkoj. Od toga doba pa sve do danas javlja se on stalno svojim radovima u svim stručnim časopisima, živo prati svaki privredni pokret u našoj zemlji, sudjelujući svuda svojim savjetom i još više radom.

Bio je organizator i revizor zadruga kod Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu a od 1915 i šef Odjela za zadrugarstvo i tajnik Saveza Hrvatskih Seljačkih zadruga. 1915 godine postavila ga je

Hrvatska Poljodjelska Banka za direktora Zemaljske Opskrbe d. d. u Zagrebu. Tu instituciju za prehranu stanovništva Hrvatske i Slavonije za vrijeme rata on je osnovao i uspješno vodio do kraja rata. Narodno Vijeće povjeralo mu je u vladi resor povjerenika za prehranu. U vrijeme od završetka svojih studija pa do prvih poslijeratnih godina Edo Marković bio je urednik Pokreta, Gospodarskog Lista, osnivač i prvi urednik Kopriva i saradjivao stalno u Hrvatskom Zadrugaru i Hrvatskoj Njivi.

1919 god. stupio je u Hrvatsku Zemaljsku Banku, koja je od onda promjenila ime u „Jugoslavenska Banka“. Kao zamjenik generalnog direktora Jugoslavenske Banke ostao je na tom mjestu sve do 1934 godine kada je primio tešku i odgovornu dužnost generalnog direktora Privilegovanog a. d. za izvoz zemaljskih proizvoda Kraljevine Jugoslavije. Na tom mjestu je sve do danas i veliki uspjesi „Prizada“ su u glavnom lični uspjesi Ede Markovića.

Edo Marković je član mješovite komisije za prehranu u Ligi Naroda u Ženevi, podpretsjednik Internacionalnog Berzanskog Saveza u Parizu i član Holandsko-Jugoslavenske Trgovačke Komore u Beogradu.

Edo Marković se na rotarskom polju pokazao isto tako neumoran kao i u svom zvanju. Prvi uspjesi zagrebačkog Rotary Cluba usko su povezani sa ličnošću Ede Markovića i njegovim plodnim rotarskim radom.

U 1929 godini on je jedan od osnivaća Rotary Cluba u Zagrebu i kao prvi podpretsjednik vodi klub. Od prvog dana njegova je lozinka bila „r a d i r e d“

1930/31 je pretsjednik Rotary Cluba Zagreb

1930/31 je član Vocational Service Committee of R. I.

1930/31 je član Odbora za služenje u zvanju R. I.

1930/31 je član European Advisory Committee of R. I.

1930/31 je član Evropskog savjetodavnog odbora R. I.

1931/32 je od 8. III. do 30. VI. 1932 Guverner 77 distrikta.

1932/33 je od 1. VII. do 30. VI. 1933 Guverner 77 distrikta.

1932/33 je član zamjenik Evropskog savjetodavnog odbora R. I.

1934/37 je član Evropskog savjetodavnog odbora.

1936/37 je član International Service Committee of R. I.

1936/37 je član Odbora za međunarodno služenje R. I.

Prvi prijevod naših brošura o zadacima i ciljevima na naš jezik (1. Aims and objects plan; 2. Club service; 3. Vocational service; 4. Community service; 5. International service.) je djelo Ede Markovića.

Ove su brošure umnožene kao rukopis i služile su klubovima kao prva literatura na našem jeziku.

Izdao je nadalje tri štampane publikacije:

1) Izvještaj o prvom „Sastanku pretsjednika i tajnika 77. distrikta.

2) Izvještaj o „Prvoj distriktnoj konferenciji 77. distrikta.

3) Mjesečna guvernerska pisma (mart 1932 — juni 1933).

U godini 1937 promjenjena su pravila o sastavu, radu i djelokrugu Evropskog savjetodavnog odbora. Od 1. VII. 1937 predstavljaju distrikte u tom tjelu samo guverneri ili n e p o s r e d n i bivši guverneri.

TRBOVELJSKA PREMOGOKOPNA DRUŽBA

C E N T R A L A:

LJUBLJANA

E K S P O Z I T U R E:

Z A G R E B

B E O G R A D

U G A L J

C E M E N T

K R E Č

No od toga vremena postoji naročito članstvo u Evropskom savjetodavnom odboru: Member at large. Za te članove bira plenum svake godine po trojicu rotara iz Europe koji se ističu naročitim rotarskim iskustvom. Njihovo članstvo traje godinu dana, a može se obnoviti dva put.

Edo Marković bio je članom (Member at large) Evropskog savjetodavnog komiteta u tom svojstvu.

U godini 1937/38 je član Finance Committee R. I.

1938/39 je član Finance Committee R. I.

Ime Ede Markovića je nerazdruživo i nerazdvojno sa pojmom rotarstva i rotarskog pokreta. On je duboko prodro u bit rotarske ideje i rotarskog služenja i on se s pravom spominje vazda kao jedan od prvih i najjačjih pionira jugoslavenskog rotarstva.

Dr. ing. Frane Hanamann

Bio je medju prvim pionirima rotarskog pokreta u Zagrebu, zajedno s našom braćom: Edom Markovićem, drom Vladimirom Leustekom i ing. Radovanom Alaupovićem.

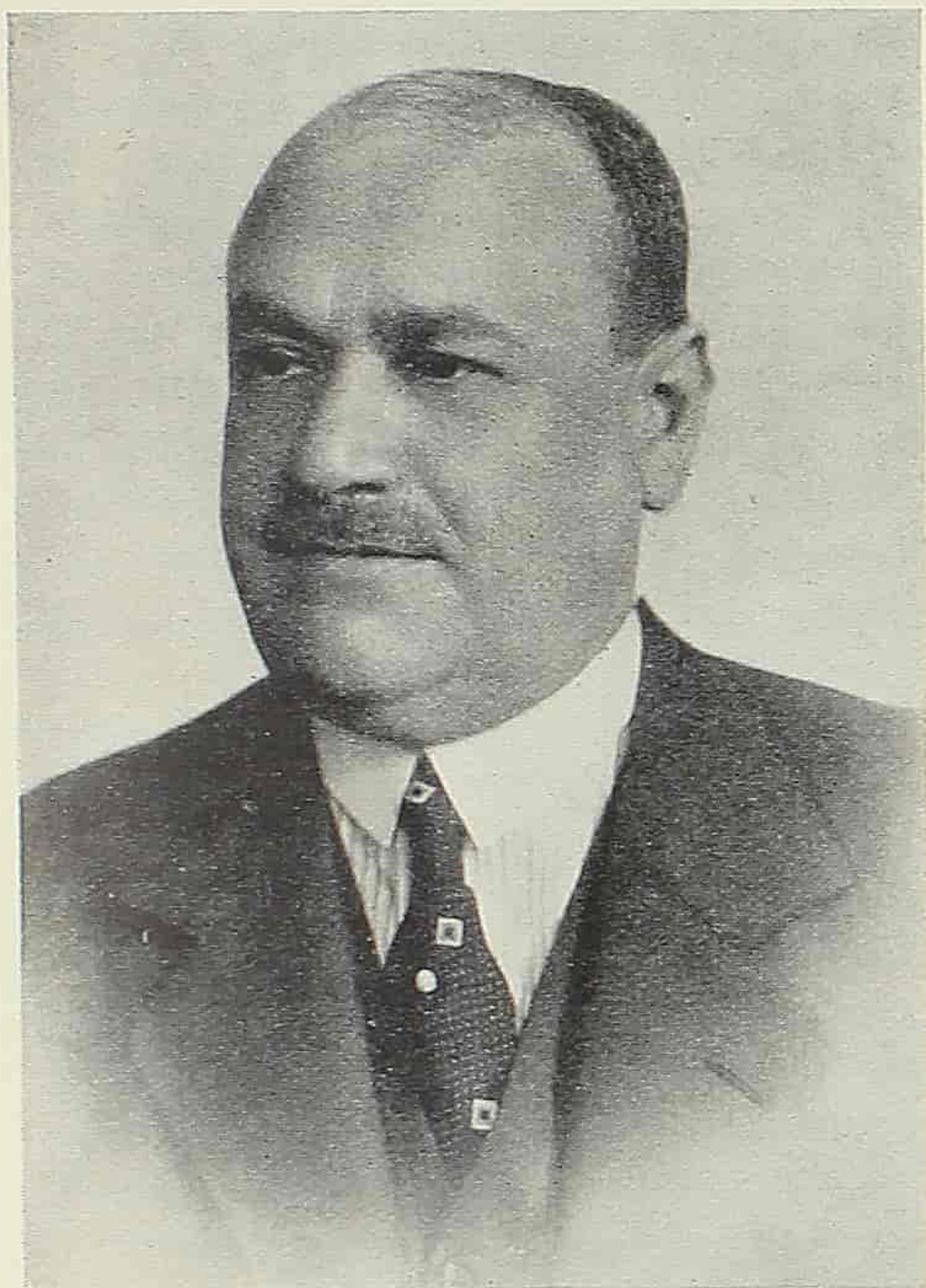
Do glavne konstituirajuće skupštine Rotary kluba Zagreb bio je on privremni pretsjednik kluba i spada medju najaktivnije članove utemeljitelje rotarskog pokreta u Zagrebu.

Rodjen je 30. juna 1878 u Drenovcima, srez Županja. Srednju školu pohadjao je u Zemunu, a visoku tehničku školu apsolvirao je u Wienu. Od 1900 do 1904 bio je asistent kod prof. dr. Vortmanna na Tehn. visokoj školi u Wienu. Nakon 6 mjesečnog rada u tvornici portlandcementsa u Ledcu, (Slovaška) prešao je Ujedinjenim električnim tvornicama

u Ujpeštu kod Budimpešte, te je ovdje zajedno sa drom Justom iz Wiena radio na pronalasku Wolframove sijalice. Od 1912 do početka 1915 bio je na studijama na Tehn. visokoj školi u Charlottenburgu, gdje je doktorirao. Godine 1921 imenovan je suplentom na Tehn. visokoj školi u Zagrebu, a od godine 1922 redoviti je profesor za anorgansku kemijsku tehnologiju na istoj školi do danas.

Rotar dr. Hanamann zastupao je često puta klub na mnogim rotarskim manifestacijama. Bio je mnogo puta delegat kod osnutka novih klubova u Jugoslaviji i inostranstvu.

„Služenje iznad svega“ stalno mu je deviza u njegovom rotarskom radu i nastojanju. Služi kao primjer mladim generacijama rotarskog pokreta u našem bijelom Zagrebu.

Br. Lajčo Beck, rodio se 26. maja 1885 god. u Subotici, gde je i maturirao. Odmah potom stupio je kao prak-

tikant u službu firme Hartmann & Conen, gde je zahvaljujući svojem maru, spretnosti, naročito poštenju brzo napredovao dospevši do mesta direktora ovog velikog preduzeća, koje u celoj Evropi podržava filijale i prodavnice. — Svetski rat proveo je pokojnik na bojištima, gde je stekao mnoga odlikovanja. — Usprkos velike poslovne zauzetnosti istakao se pokojnik svojim radom u mnogim humanim akcijama, a medju ostalim školovao je o svom trošku mnoge darovite učenike, od kojih jedan je danas i katolički župnik. — U Rotary Clubu, kojem je član oko 6 godina stekao je pokojni brat Lajčo samo prijatelje. Njegov vedar duh oživljao je naše sastanke. Zajedno s bratom Conenom bio je pokretač naše „Zimske akcije“. U njemu klub gubi vrednog i oduševljenog rotara, odličnog druga i prijatelja. — U našem radu, naročito u humanim akcijama, ostaće nam uspomena na brata Becka kao svetao primer nesebičnog služenja i ljubavi prema čoveku.

IZ NAŠEG DISTRIKTA RAD NAŠIH KLUBOVA

BAČKA TOPOLA. — Klub je u mesecu novembru nastavio sa punom aktivnošću rad na svim poljima rotarskog rada. Na svakom sastanku je strogo uzet u obzir program rada izradjen za god. 1958/9. i raspravljena su sva pitanja, koja traže svoje hitno rešenje, a naročito što se tiče zimske pomoći siromašnih učenika. U toku meseca je br. Trbović Djura održao dva veoma interesantna predavanja i to pod naslovom: „Potreba vaspitanja u klubu“ i „Značaj 1. decembra“. Oba predavanja su postigla veoma veliki uspeh. Unutrašnjoj ekstenziji našeg

kluba posvećena je u ovom mesecu puna pažnja. Prodiskutovana je situacija brojnog stanja članova, te zaključeno je, da se poduzmu potrebne mere za povećanje broja članova, odnosno da se popune one klasifikacije, koje još danas stoje nepopunjene.

BEOGRAD. — Na 495-om rednom sastanku, 7. novembra o. g., uprava je imala da se pozabavi jednim interesantnim predlogom br. Dra. Milana Protića, naime, da kadgod se nekom od braće desi nešto neugodno u svome zvanju, potrebno je da on sam obave-

vesti o tome predsjednika, ili da se predsjednik saznajući za tako šta, sam zainteresuje i pošto celu stvar proveri, predsjedništvo kluba zajedno sa odborom za služenje donesu odluku kakvo stanovište ima da zauzme klub u takvom slučaju. Uprava kluba usvojila je ovaj predlog. Zatim je br. Nikola Stanarević podneo prikaz knjige Louis Marlio: „Sudbina kapitalizma“. Na 496 redovnom sastanku saopšteno je da je brat Voja Petković odlikovan češkim ordenom Belog Lava, a br. Dr. Bogdan Kosanović postavljen za šefa I. Hirurškog odeljenja Opšte državne bolnice u Beogradu. Zatim je br. Avramović održao prvi deo svog predavanja o klasifikaciji. Na 497-om redovnom sastanku održao je br. Avramović drugi deo svog opširnog predavanja o klasifikaciji. Na 497-om redovnom sastanku, 28. novembra o. g. održao je br. Bora Milutinović predavanje o isušivanju pontijskih baruština — gigantskim radovima sa kojima se ponosi fašistički režim u Italiji. Zatim je br. admiral Prica izneo svoje utiske sa puta u Ankaru gde je bio u svojstvu člana naše delegacije na pogrebu Kemal-Ataturka. Br. Prica je izložio detaljno program ceremonije koja je bila sva u duhu zapadnjačkom, savršeno organizovana in na sve koji su joj prisustvovali ostavila najbolji utisak.

BRČKO. — U ovom mjesecu gotovo na svim našim sastancima imali smo kao gosta br. Stevana Maksimovića (R. C. Vukovar) čije smo prisustvo iskoristili da se što bolje upoznamo sa načinom organizacije oko ostvarenja i izvršenja postavljenog rotarskog programa u sva 4 cilja rotarskog služenja. — Nastojali smo da dodjemo u vezu i poznanstvo sa ostalom braćom, a u prvom redu iz okolnih klubova, pa smo rado se odazvali pozivu R. C. Vukovar, da se i naša braća pridruže kolektivnoj posjeti R. C. Vinkovci, na kojem je sastanku uzela učešća $\frac{1}{3}$ braće iz našega kluba. — Takodjer smo uspjeli da u ovom mje-

secu izmjenimo nedeljnjie izveštaje gotovo sa svim klubovima našeg distrikta, koje smo izveštaje na našim sastancima pomno pratili, dok su se braća sa primljenim predavanjima održanim u pojedinim klubovima obilno služila. — Rad kluba u ovom mjesecu bio je posvećen ozbiljnom i konstruktivnom radu, a članovi pojedinih odbora nastojali su da svojim odlukama doprinesu što uspešnijem ostvarenju postavljenog programa za ovu rotarsku godinu. — Na klubskim sastancima raspravljalo se je o svim potrebama našega mjesta, naše zajednice i načina služenja u karitativnom radu, pa je odlučeno da se osnuje „Fond milosrdja“ iz koga će se pomagati nevoljni u našem mjestu i zbrinjavati nezbriputa djeca. — Da se rad kluba olakša, odlučeno je da se na sastanke od vremena do vremena pozivaju i gosti nerotari, kako bi bili svedocima i promatračima velikog rotarskog pokreta i rada. — Na takvim sastancima ima se uvijek prirediti referat o rotarstvu i jedno stručno predavanje, kako bi se razbila zabluda javnosti o nekim tajnim ciljevima rotarstva. — U sprovedbi ovoga zaključka klub je po prvi puta izišao sa svojim radom pred javnost na sastanku od 24. novembra o. g. na kome su sastanku pored braće bili prisutni iz mjesta ugledni privrednici, a tom prilikom zakazano je i predavanje sa temom „Berza kao Sud“ koje je održao br. Julije Müller iz R. C. Sombor. — Naročito zahvalnost i ovom prilikom klub izražava kako bratu Müller tako i njegovom klubu što nam je svojim prisustvom i predavanjem omogućio ovu priredbu. — Cio tok sastanka održan je u prisustvu gostiju, a tom prilikom održao je br. Selimović referat o „Rotarstvu i rotarskim ciljevima“ iz kojeg su se referata kako braća tako i gosti uverili da rotarstvo sa svoja 4 cilja služenja koristi cijelome čovječanstvu i da su Rotary klubovi čistilište i hramovi u kojima se stvara i čelići red ljudi koji

hoće da žive i za druge, koji hoće da se žrtvuju i za svoje bližnje, da bi cjelina, da bi svaki pojedinac u narodu došao do boljeg, obilnijeg i pravednijeg života. — Ovakovim priredbama nastavićemo i u buduće, jer je ovo najbolji način da se javnost upozna sa našim rotarskim radom, ciljevima i zadatcima rotarstva. — Drugarstvo u klubu naročito se je razvilo i došlo do izražaja prilikom muslimanskog praznika „Bajrama“ kada su su braća u punom broju sakupila u domu brata Kantardžića, da braći islamske vjere čestitaju zajednički nastale praznike, gde su proveli duže vrijeme u bratskom razgovoru i raspoloženju. — Sa osobitim zadovoljstvom braća su primila vijest od br. Guvernera da je 15. 11. o. g. klub definitivno primljen u R. I. kao i čestitku predsednika R. I. br. Georga S. Hagera i nastojat će da primjenjuju rotarska načela služenja, etike, morala i dobre volje u svom zvanju, svojim profesionalnim organizacijama i samoupravnim telima u kojima budu djelovali kao članovi svoje zajednice.

DUBROVNIK. — Zvanična posjeta guvernera brata Dr. Slokara usljedila je 7. novembra, kojom prilikom je br. guverner održao jedan lijepi govor, o načelima rotarstva i njihovo sprovođenje u život. Br. Kaldor referisao je o svojim utiscima sa puta po Italiji, Švicarskoj, Francuskoj i Engleskoj, što je pobudilo veliko interesovanje kod članova. Na sastanku od 5. novembra prikazao je br. Vekarić jedan geopolitički atlas izdan u Njemačkoj pre 8 godina, u kojem se na vrlo jasan način pokazuju želje ondašnje Njemačke a što je smer akcije današnje nacističke Njemačke. Br. Vekarić održao je interesantno predavanje o temi „Važnost Primorja za naš turizam“.

KARLOVAC. — Odmah u početku mjeseca izdane su neke novčane pripomoći siromašnim i potrebnim, a zaključeno je darovati dječjem obdaništu u Karlovcu potrebna odijela i ci-

pele za svu djecu, koja se ovaj čas odnosno pred Božić, nalaze u ovoj korisnoj instituciji. Na sastanku od 14. novembra 1958. kojom prilikom posjećen je oficijelno susjedni klub Zagreb, održao je predavanje član karlovačkog kluba, br. dr. Ivan Graho o temi „Selo i grad“. Predavanje bilo je vanredno točno i statistički obradjeno, te je izazvalo veću diskusiju. Dr. I. Graho, koji je ujedno načelnik grada Karlovca, i koji je karlovačke komunalne prilike vanredno i uspješno sredio, predavanu temu obradio je na temelju vlastitog iskustva. Ova posjeta klubova, kao i samo predavanje imalo je u zagrebačkom klubu odjeka, pa je ovaj već najavio svoju oficijelnu posjetu Karlovaca, na istom tom sastanku održati će predavanje član zagrebačkog kluba br. dr. T. Pejčić, načelnik grada Zagreba. Na sastanku od 21. novembra o. g. održao je predavanje br. prof. Vj. Rajman, o temi „Reperkusijske minhenskog i belvederskog sporazuma“ iznevši na vrlo interesantan način posljedice ovih sporazuma napose u odnosu na Čehoslovačku. Na sastanku od 28. novembra 1958. održao je zanimivo predavanje prof. I. Deltozo „O grčkim papirima“ i svojom temom vodio cijelu večer. Klub u decembru o. g. održava svoj 200-sastanak, rad je bio povoljan i normalan, a frekvenca zadovoljavajuća.

ЛЕСКОВАЦ. — Рад у клубу у месецу новембру није био обилан, но пошто се приближавају Божићни празници, то се почело са припремама да се и у овој години обдарају сироти и невољни даровима и новцем. У месецу децембру извршиће се прикупљање и подела. — Пошто је основан и потврђен 4857 ротари клуб, тачно хиљаду бројева млађи од нашег клуба, а тај је клуб на Куби, то је наш клуб једним пригодним писмом честитао новом клубу пријем у ротарско братство и доставио му клубску заставицу, желећи му у овим тешким данима по светски мир, потпун успех у ротар-

ском настојању да се преко опште-
светског пријateljstva обезbedi svet-
ски мир.

LJUBLJANA. — Na prvem sestanku v mesecu novembru smo čuli opozorilo predsednika br. dr. Golie, da odpre svojo razstavo br. Jakac, priznani slovenski slikar. Otvoritve razstave so se udeležili tudi številni bratje (dne 6. novembra). Predsednik br. dr. Golia nam je tudi poročal o obisku 4 naših članov v Zagrebu, kjer so v posebnem medklubskem odboru prereševali mnogo važnih vprašanj, ki zanimajo področje obeh klubov. Zlasti dobro je bila pozdravljena inicijativa, da se pritegnejo k sodelovanju tudi klubi v Mariboru, Varaždinu in Karlovcu. Sklenili smo vse klube opozoriti, da se naš klub odpoveduje svoji guvernerski kandidaturi v korist našega tako odličnega rotarskega delavca br. ing. Radovana Alaupovića. Na tem sestanku je bil prečitani tudi govor, ki ga je imel br. guverner dr. Slokar v Zagrebu dne 31. oktobra. — Kakor smo že na enem oktoberskih sestankov storili, tako smo tudi novembra imeli balotažo za nove člane na sestanku od 9. novembra. Na tem sestanku smo imeli priliko slišati tudi lepo predavanje br. dr. Steleta o poklicnem delu. Njegov referat je vzbudil tako pozornost, da ga prinaša tudi Jugoslovanski rotar v tej številki. — Na tretjem sestanku dne 16. novembra je predaval br. ing. Ženko o „Važnosti elektrokemije v gospodarstvu in v industriji“. Ta panoga (elektrokemija) se je razvila iz potrebe proizvodnje prvovrstnih snovi v metalurgiji in drugih strokah. Delimo jo v A) elektrokemijo v metalurgične svrhe, t. j. za oksidacijske in redukcijske postopke. B) v kovinske elektrolize, C) v površinsko zavarovanje z oksidacijo, Č) nekovinsko elektrolizo, D) elektrososmozo in E) kemično-fizi-kalične reakcijske postopke. Njen vpliv na sodobno tehniko je zelo velik ter ji je cilj rešiti še veliko vprašanj v dobrobit vsega človeštva. Na tem se-

stanku smo razpravljali tudi o položaju rotarstva v Italiji in Češkoslovaški, za slednje države so nam zlasti služila izčrpna poročila praškega kluba. — Na sestanku dne 25. novembra nam je guverner br. dr. Slokar podal lepo zaokroženo poročilo o svojih obiskih pri klubih v Šibeniku, Splitu, Dubrovniku, Sarajevu in Slavonskem Brodu. Vsi klubi so zelo dobri in delovni. Nato je bilo prečitano pismo tajništva iz Zürichu o razidu italijan. klubov. Br. Virant nam je referiral o aktualnih zunanjepolitičnih dogodkih: o podkarpatski Rusiji, o borbi za češkoslovaškega predsednika, kolonijalnem vprašanju itd. Br. Agnola je obiskal mariborski klub in nam prinaša pozdrave tamošnjih bratov, ki pričakujejo že obiska br. guvernerja. Br. ing. Ženko je podal še par pripomb k nemški gospodarski politiki. — Na zadnjem sestanku v novembru, ki je padel ravno na predvečer državnega praznika, je predsedujoči br. Ljubić, podpredsednik, uvodno poudaril pomen državnega praznika baš letos, ko praznujemo dvajsetletnico dne 1. decembra 1918, ko smo se Slovenci, Hrvati in Srbi zedinili v eni državi. Nato je komemoriral smrt dr. Ante Trumbića, ki je bil eden izmed tvorcev Jugoslavije ter se je kasneje udeleževal tudi še v našem javnem življenju, zlasti nazadnje kot predsednik odbora za pomoč pasivnim hrvatskim krajem. Letos so naši bratje umetniki kaj agilni: ta mesec je odprl svojo razstavo br. Jakac, dne 4. decembra pa je bila odprta razstava br. Gojmira Antona Kosa, ki razstavlja skupno z dvema slovenskima umetnikoma: Mihom Malešem in Franom Goršetom. Tudi na to razstavo opozarjamo brate. Br. guverner nam je v spomin svojega obiska dne 5. avgusta poklonil lepo sliko, za katero smo mu iskreno hvaležni in računamo na nadaljnje tako aktivno sodelovanje v klubu kot je bilo dosedaj. Br. dr. Stele, ki ima za nas vedno — skoro bi rekli pripravljena (saj

nikdar ne pozabi odzvati se vabilu) — predavanja, nas je razveselil z globoko zasnovanim in preglednim predavanjem pod naslovom „20 let naše umetnosti“. Analiziral je vse stroke naše umetnosti: slikarstvo, kiparstvo in stavbarstvo ter nam podal zaokroženo sliko umetniških prizadevanj v našem narodu v povojnih letih, navezujoč sliko razvoja na predvojne smeri v razvoju naše umetnosti. Predavanje je vzbudilo pri vseh bratih zaslužen pozornost in iskreno zahvalo za njegova izvajanja, ki so nam prinesla prave užitke. — Ta mesec je postala zopet aktualna ustanovitev kluba v Kranju. Pri obisku Kranjčanov dne 2. novembra smo čuli, da so pravila že sprejeta po članih in vložena oblasti v potrditev. Sedaj je potrebno le še dovolilo višje oblasti, tako da lahko v resnici kmalu pričakujemo ustanovitve tega kluba.

MARIBOR. — 388. sestanek dne 7. XI. 1938 — je skoraj ves potekel ob zbujanju spominov na naš obisk pri rotarskih bratih v Varaždinu, oz. naš medklubski sestanek Maribor—Varaždin (29. X. v Varaždinu), ter so o tem prijetnem dogodku referirali kar trije bratje: brat predsednik, brat Dev in brat tajnik. Vsi so povdarjali ljubeznivo gostoljubnost varaždinskih rotarjev. — 389. sestanek dne 14. XI. 1938 je bil posvečen češkoslovaškemu rotarstvu; referiral je brat pastprezident Šlajmer. — 390. sestanek dne 21. XI. Na tem sestanku smo se spominjali zaslug velikega dalmatinskega rodoljuba Dr. Ante Trumbića, ki je tik pred dvajsetletnico naše države — bil je njen soustanovitelj in njen prvi zunanji minister — za vselej zatisnil oči. Komemorativni govor je imel brat pastprezident Rapotec. — 391. sestanek dne 28. XI., zadnji in najbolje obiskani meeting tega meseca. Na tem sestanku smo izvedeli z velikim obžalovanjem, da je izstopil iz kluba naš najuglednejši član in iskren rotarski brat Dr. Miroslav Ploj, ki si je kot

bivši klubov predsednik, večletni član klubove uprave in odlični predavatelj stekel velikih zaslug za napredek našega kluba. — V programskem delu tega sestanka smo se spominjali dveh pomembnih jubilejev, ki jih slavi letos bratski hrvatski narod: tristoletnico smrti pesnika Ivana Gundulića in stoletnico rojstva pisatelja Avgusta Šenoe. O življenju, delih in pomenu velikega romanopisca Šenoe je predaval zelo zanimivo br. Turato.

NIŠ. — Na svim sastancima u ovom mesecu radilo se najviše na unutarnjoj klupskoj ekstenziji, te je do kraja meseca primljen za redovnog člana br. Slobodan Jelić, apotekar. — Sredinom meseca klub je izgubio svoga počasnog člana i osnivaća br. Mr. ph. Peru Arandjelovića, a 126 red. sastanak bio je održan kao komemorativni na kome je br. Andon Andonović govorio o životu i radu dragog nam pokojnika br. Pere. U br. Peri Arandjeloviću klub je izgubio svog prvog pionira i jednog od najsvesnijih i najaktivnijih članova koji je uvek bio dika i ponos braće u Nišu. — Pok. br. Pera Arandjelović upisan je od strane kluba za člana dobrotvora Dječjeg obdaništa hrišćanskog pokreta u Nišu sa uplatom od Din 500.— — Akcija za sadjenje korisnog drveća i pošumljavanja završena je t. j. sve su osnovne škole u srezu niškom obaveštene o našim raspisanim nagradama. Naš klub pozvao je i susedne bratske klubove da se pridruže ovoj akciji i da u istom smislu porade za dobrobit svoje bliže i dalje zajednice. — Br. Dr. Milan Sokolović preveo je govor pastprezidenta Maurice-a Duperrey-a „Sa rotarima oko sveta“, koje je pročitao u klubu i koji je klub umnožio i poslao ostalim bratskim klubovima. — Br. Ing. Tanasije Aritonović vredno i savesno referisao je o radu ostalih bratskih klubova našega Distrikta. — Br. Dr. Sokolović i Ing. Aritonović i u ovom mesecu su se pokazali kao vanredno predani i oduševljeni rotari i kao takovi služili su

svome klubu i celom Distriktu. Novi član br. Slobodan Jelić, apotekar, primljen je pod klasifikacijom „Apotekarstvo“. Taj sastanak bio je posvećen drugarstvu i inauguracija br. Jelića bila je svečana i drugarska. Na dan 30 novembra br. predsednik je evocirao uspomene naših palih heroja za slobodu i ujedinjenje naše Otadžbine i tom prilikom je održao prigodan govor aklamirajući Nj. V. Kralju, Nj. Kr. Vis. Knezu Namestniku Pavlu, našem počasnom guverneru, i Uzvišenom Kraljevskom Domu. Na dan 1 decembra sva braća bila su na blagodarenju. — Frekvencija u ovom mesecu bila je u porastu.

NOVI SAD. — U mesecu novembru klub je držao tri sastanka sa prosečnom mesečnom frekvencijom od 78,58%; četvrti sastanak od 25 o. m. nije održan s obzirom da su 24 i 25 o. m. u našem Gradu proslavljene veličanstvene narodne svečanosti povodom 20-godišnjice Oslobođenja i Ujedinjenja Vojvodine, a na kojim svečanostima kao i organizaciji istih najveći deo članova Kluba uzeo je vidnog učešća. — Na 424 sastanku predsednik dr. Dr. Milan Sekulić u vidu uvodne reči izneo je svoje misli o stavu rotarstva prema stvarnostima i datostima života, te je rekao: „Rotarstvo, posmatrano sub specie vitae, i ako nije ni verski pokret, ni originalan filozofski sistem, niti specijalno politično naziranje na uređenja pravnog poretka, ono je, ipak, jedno veliko gledanje na ljude i događaje. Ono je intenzivno osećanje stvarnosti — svih datosti života i svih konzekvencija koje izviru iz toga osećanja. Ne misli se ovde samo na onu stvarnost, u kojoj bi se odvijao ljudski život samo u brutalnosti, otvorenim ili vešto prikrivenima, borbe za opstankom, nego na onu stvarnost u koju se ubacuju i na svakom sugerišu rotarska shvatanja i vrši služenje rotarskim idealima. — Rotarstvo ne prima stvarnost onakovom kakva je, nego hoće da je učini lep-

šom i pristupačnijom blagostanju svih ljudi. Zato je rotarstvo ne samo jedno veliko gledanje nego i veliki napor u borbi sa sobom samim i drugima. Rotarstvo sinhronizirana stvarnost, a to je upravo naš uzvišeni cilj, znači ostvarenje jednog višeg principa: boljeg reda stvari i plemenitijeg soja ljudi. Znači: novu stvarnost i nove datosti života“. — Ing. Br. Milan Manojlović dao je vrlo interesantan i instruktivan izveštaj iz časopisa „The Rotarian“ iznoseći pri tome karakter njegovog uređivanja i pisanja prikazujući pojedine važnije članke. — Br. Vjekoslav Karlavaris održao je zatim stručan i koncizan referat iz svog zvanja pod naslovom: „Likvidnost naših novčanih zavoda ili kako su oni odgovorili zahtevima ulagača i izdržali njihovu navalu na šaltere prilikom ratne psihoze za vreme od 24 septembra t. g. pa do Münchenskog sporazuma“. — Na 425 sastanku pored redovnog tajničkog izveštaja održao je iscrpan referat br. Vojin Brkić „O pogodnom mestu za podizanje zgrade za ustanove socijalnog osiguranja u Novom Sadu“. — S obzirom na važnost ovog predavanja kao i značaj njegovog predmeta za naš Grad, to je i 426 sastanak bio posvećen ovom istom pitanju, te je na njemu nastavljena živa i korisna diskusija.

OSIJEK. — Veliki dio našeg rada u klubu bio je u prošlom mesecu usredotočen oko problema što jače potpore nevoljnima u Osijeku. Kada su početkom meseca braća tajnik i domar u pratnji sestre pomoćnice ovdašnjeg Doma narodnog zdravlja obišli siromašne stanove gradske periferije, našli su na toliku bijedu, da je njihov referat u klubu izazvao apsolutnu potrebu, da se naša akcija još pojača. Nakon traženja najzgodnije forme kako da se ova pomoć u što izdašnjoj formi privede svojoj svrsi, došlo se do zaključka, da se povećaju dobrovoljni prilozima pojedine braće i to ili jednokratnim većim doprinosom ili mje-

sečnim doprinosima, koji bi u svojoj sumi bili viši, nego što je lane bila t. zv. božićnica u korist nevoljnih. Zadržala se nadalje praksa, da se naše potpore dijele putem Doma narodnog zdravlja, koji vrlo savjesno postupa. Ovom kolektom osigurana je za godinu 1958./59. svota od okruglo Din 18.000.—, k tome dolazi još i redovni prilog braće u torbu i odsutnina, tako da se može računati sa budgetom od okruglo Din 24.000.—. — Br. Krešić podupro je ovu akciju još i sa poklonom od 5 vagona gorivog drva, koji će najsiromašnijim uoći Božića dobiti od našega kluba na dar putem Doma narodnog zdravlja. — Br. Govorković Ivan posjetio je koncem oktobra o. g. R. C. Budimpešta i upoznao se sa radom tamošnjeg kluba. — Predavanja održana su u toku mjeseca novembra dva i to: 5. 11. br. tajnika Brlića „Osječki domovi u 18. stoljeću“ i 30. 11. gosta nerotara g. dir. Dožudića Koste iz Belišća „Radnički pokreti u Jugoslaviji“.

PANČEVO. — Svi sastanci bili su radni, a naročita pažnja istovremeno je posvećena drugarstvu. Drugi sastanak održan je sa sestrama, na kome je predsjednik br. Weiss održao predavanje „Važnost održavanja sestrinskih večeri“. Na trećem sastanku br. Dr. Pavković održao je vrlo interesantno predavanje iz svoga zvanja „Lečenje trahome“ u kome je izneo opis bolesti, način lečenja i razširenost trahome, te statistične podatke za Pančevo i okolinu. Pre četvrtog sastanka na poziv br. Pavkovića članovi su pregledali očno odelenje na ovdašnjoj bolnici. Po projektu br. Pavkovića i zahvaljujući širokom socijalnom shvatanju predsjednika opštine br. Vase Isailovića ove godine u Pančevu je stvorena očna ambulanta sa najvećim komforom i snabdevena sa svima aparatima i instrumentima savremene nauke za lečenje i naučno ispitivanje očnih bolesti. Pošto je sastanak bio u oči 1. decembra, to je predsjednik potsetio

članove, da se upravo navršava 20 godina otkako je posle ogromnih napora i žrtava proglašeno ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca i pozvao je braću da se sete onih, koji su stradajući bili tvorci današnje moćne Jugoslavije, pa i da sami učinemo što više za dobro svoga naroda, čija je sloboda skupo iskupljena. Zatim je br. Vasa Isailović održao predavanje „Dvadesetogodišnjica ujedinjenja“ u kome je izneo ulogu srpske vojske u stvaranju Jugoslavije. — Jednoj sakatoj devojki dato je kao prilog 500 din, da bi si mogla sačiniti veštačku ruku.

PETROVGRAD. — Na jednom gostinskom sastanku raspravljalo se je povodom referata brata Emila Nikolića o ulepšavanju grada, a u prisustvu gosp. Vladimira Živkovića, predsednika grada kao i nekih gradskih većnika. — Brat Nikolić je svojim referatom uspeo pokazati pravac kojim treba početi tako važne radove, da bi se paralelno zadovoljavali interesi i potrebe, kako čisto higijenske isto tako i higijensko komunalne. — Br. Zoltan Bence je u svome predavanju „Tehnički i ekonomski značaj sušenja drveta“ izneo interesantnosti o kojima je malo ko do sada u našim redovima znao. — Br. Dr. Kristić nas je redovno obavestao o razvoju krize u čehoslovačkim klubovima. — Proučava se pitanje dece sa sela, djaka-putnika, koji su ostavljeni na milost i nemilost ulice za vreme dok čekaju voz.

SARAJEVO. — Mi smo mjeseca novembra u našem klubskom životu za bilježili jedan važan i radostan događaj — a to je bila posjeta našeg guvernera br. Dr. Ivana Slokara. — Posjeta guvernera unijela je u naš klupski rad još više života. — Od njega smo, na održanoj konferenciji sa upravom kluba i na našem svečanom večernjem sastanku dobili dragocjenih i vrlo korisnih sugestija za naš daljnji rotarski rad u svim pravcima. — Bilo nam je vrlo žao da je vrijeme brata guvernera bilo tako ograničeno da se

nije mogao dulje zadržati u našoj sredini. U duhu sugestija primljenih od brata guvernera rad u našem klubu ovoga mjeseca bio je u glavnom u dva pravca, i to: u pripremnim radovima za ekstenziju u klubu i na sastavljanju jednog godišnjeg programa rada. U vezi sa posljednjim, prijavili su svoja predavanja već braća: Dr. Vojislav Besarović: „Rotarska načela u praktičnoj primjeni“; Ing. Mustafa Slipičević: „Ekonomija u električnoj industriji“ međjutim će u najkraćem vremenu i ostala braća prijaviti svoja predavanja. Povodom dana mira, održao je u klubu brat Ing. Mašo Jovanović odlično pripravljeno predavanje „O miru“. — Naš brat Stevo Prnjatović je na prošlim izborima jednoglasno izabran za pretsjednika Srpsko - Pravoslavne Crkvene Opštine, čime se je najbolje manifestovala simpatija koju brat Stevo uživa kod svog gradjanstva. — Mi smo ovim odlikovanjem našega brata Steve Prnjatovića ponosni — tim više jer znademo da će on tu dužnost koja je teška, vršiti kao pravi rotarijanac. Iz drugih klubova, bio je u ovom mjesecu kod nas u posjeti brat Kristifor Dragan iz R. C. Petrovgrad, a naš brat Iso Herman prilikom svoga nedavnog boravka u Švicarskoj posjetio je R. C. Lausanne — gdje je bio srdačno i bratski primljen. Na preporuku br. Dr. V. Besarovića Din 150' — dali smo jednom siromašnom djaku. U fond za nevoljne sakupljeno je u ovom mjesecu Din 589' —.

СКОПЈЕ. — Током месеца новембра одржана су четири састанка. Бр. др. П. Сланкаменац одржао је прво из низа предавања О нашем школству; бр. др. А. Јелачић О колонијалном проблему и колонијалним царствима а госп. Р. Пурић шеф Берзе рада, као гост, говорио је О нашим јавним берзама рада. Припрема се 400 састанак.

SLAVONSKI BIOD. — U mesecu novembru održano je pet sastanaka,

prosečna frekvencija iznosi 84.11%. Razlog tome dosta niskom postotku jeste jedino taj što su braća zauzeta bila poslovno većinom van mesta. Na prvom sastanku odata je pošta Nj. Kr. V. Knezu Arsenu, uzvišenom Ocu našeg večitog počasnog guvernera Kneza Namestnika Pavla kome je pismeno izraženo duboko saučešće. Br. Ing. Zvonku Krnicu zbog udaje njegove drage kćerkice Mire, braća srdačno čestitaju, a tako isto našem mnogo zaslužnom pastpretsedniku bratu Mr. ph. Šrepelu imendan. Pozivu bratskog kluba Stari Bečej na 100-ti sastanak nažalost odazvati se nismo mogli, jer su braća bila zaprečena, zato smo ali pismeno odaslali naše srdačne želje. Sastavljen je program rada za rotarsku 1938/1939. Ograničilo se je na manji program ali takav koji će se u celosti moći izvršiti. Program sastoji samo iz tri tačke i to: a) briga za brodsku omladinu; b) zasađiti uzoran voćnjak; c) suzbijanje prosjačenja. Sastavljeni su odbori, koji će se pobrinuti za realizaciju, a ušla su braća: za pod a) Brodski veslački klub, koji je proistekao iz naše sredine Pretsednik brat Juraš, potpretsednik brat Brdarić; za pod b) pretsednik dr. Edo Danda, direktor Juraš, ing. Krnic; za pod c) Dr. Kovačić, Mr. ph. Šrepel i Dr. Abramović. — Predavanja i referati: Brat Juraš iznosi interesantna opažanja madjarske vlade radi sadjenja novih vinograda koja ide zatim da se kultiviraju samo pogodne vrste loze, a to bi bile u prvom redu one, koje daju prvoklasno stolno groždje, jer se sveže groždje mnogo bolje unovčuje nego ono koje se preradjuje za vino. Iznosi interesantne podatke o radnim četama koje u Njemačkoj podižu zemlju do zamerne visine jeftinim radom mladih ljudi, koji se vrlo rado stavljaju otadžbini na raspoloženje. Govori kako je taj sistem prvi uveo u Bugarskoj pokojni Stamboliski. Radne čete, uspesi koji se postižu sa tim radnim četama daju povoda razmišljanju ne bi li se moglo i kod nas nešto sličnog

zavesti. Br. Dr. Danda govori lepe reči kojima spominje smrt našeg uglednog političara i velikog nacionalnog radnika Dr. Trumbića. Braća ustajanjem daju zadnju poštu i kliču Slava Mu. Dr. Danda održao je lepi referat o utiscima sa puta po Dalmaciji i Crnoj Gori. Premeštajem službom iz Broda u Beograd gubimo vrlog člana i tajnika našeg kluba br. ing. Jožu Švagela. — Za obuču uboge dece sakupljeno je Din 5500— koja svota se preda br. Dr. Kovačiću predsedniku opštine grada Broda, da ih privede namenjenoj svrsi. — Na 9. XI. o. g. posetio nas je zvanično guverner br. Dr. Slokar. — Pastpredsednik Šrepel i tajnik sačekali su na stanici u 16.40 sarajevskim vozom stiglog nam dragog gosta. Nakon što je guverner brat Dr. Slokar prošetao gradom u kojem je prije 15 godina zadnji puta boravio, divio se je čistoći i velikom napretku tog malog ubavog mestanca koje leži na raskršću željezničkih mreža, na obali plovne Save a srce je i pluća saobraćaja i ekonomskog razvoja ove naše drage zemlje, pa ga čeka sigurno bolja budućnost. — Prije večere je brat guverner održao konferenciju sa upravom kluba, na kojoj je pastpredsednik brata guvernera upoznao sa stanjem i prilikama u klubu. Posle večere odredjuje predsedatelj Roll-Call, zatim sa biranim rečima pozdravlja brata guvernera i daje oduška svoje osobite radosti što imade priliku da brata guvernera u našoj sredini može pozdraviti. Br. guverner uzima reč, drži krasno i vrlo poučno predavanje, koje su braća sa osobitom pažnjom saslušala. Konačno nas guverner počašćuje i sa divnim darom, sa njegovom slikom. Slika br. guvernera cirkulira iz ruke u ruku pojedinom bratu a vide se na licima braće osobito raspoloženje zadovoljstva radi tog lepog dara, koji će nam ostati trajna uspomena na period rada njegovim uspešnim upravljanjem jugoslavenske rotarske zajednice. — Predsedatelj za-

hvaljuje br. guverneru na lepom i poučnom predavanju iz kojega će crpeti nove snage za rotarski rad. Kao uzvrat za lepi dar brata guvernera, predaje mu emblem našeg kluba „Sve-tionik“ koji će nakon montiranja elekt. svetiljke biti poslan poštom br. guverneru. — Tajnik predaje kratak referat koji je obuhvatio rad uprave kluba od dana kad se je konstituisala t. j. od 15. VI. o. g. do današnjeg dana. Po zaključenom zvaničnom delu, braća su u ugodnom razgovoru i tretiranju rotarskih pitanja povelala sa svojim dragim gostom do kasno u noć. Sutra dan posetio je br. guverner Prvu jugoslavensku tvornicu vagona, strojeva i mostova, a braća direktor Kaan i Juraš vodila su brata guvernera kroz sva odeljenja i radionice dajući mu stručna objašnjenja. Sa vozom u 15.15 krenuo je naš dragi gost br. guverner putem bele Ljubljane a braća ing. Krnic i Brdarić koja su ga otpratila do vagona slala su mu svoj pozdrav dok se voz nije izgubio u daljini, i tako nam je otišao brat guverner, koji nam je svojim poučnim predavanjem dao nove snage za dalji rad.

SOMBOR. — Rad kluba u minulom mesecu bio je uglavnom posvećen referatima rotarskih događaja. Br. Lepedat referisao je o poseti R. C. St. Bečej koji su proslavili 100 sastanak u vrlo dobrom raspoloženju a bio je istovremeno i prava rotarska manifestacija. O IV regionalnoj konferenciji referisao je br. Altmann koji je vrlo lepo prikazao ovaj sjajan i značajan događaj. Br. Vujić dao je svoje refleksije na akciju Min. Soc. Pol. i Nar. Zdravlja „O snabdevanju naroda jevtinim lekovima“. Veliko je interesovanje vladalo u klubu za prvo predavanje našeg novoprimitljenog br. Sarke. U stoprocentnoj frekvenciji su braća saslušala njegovu izlaganje „O izbornom zakonu“. Br. Svetislav je vrlo lepo prikazao kompleks ovog aktuelnog pitanja i na vrlo vešt način je uspeo da od ovog inače suhoparnog predmeta stvori zanimljiv

problem. Braća su ga nagradila burnim aplauzom u nadi da ćemo ga uskoro opet čuti sa jednom interesantnom i aktuelnom temom. Čitan je vrlo zanimljiv referat predsednika R. I. Duppe-
reya „Sa rotarima oko sveta“ prevod br. Dra Sokolovića iz Niša. Zaista, ne samo rotarsko naučna nego i prava reportaža iz svih krajeva sveta o radu i stanju rotarstva na kugli zemaljskoj. Br. Lepedat nas je obradovao sa svojom reportažom „Na putu od Sombora do Beograda“ gledajući stvari i razne pojave kritički kroz naočare vaspitača. Konačno još jedno vrlo lepo i složeno predavanje servirao je br. Racić prikazavši rad bakalina i trg. meš. robom koji državi prikuplja razne dažbine od cca 5 milijarde Din godišnje.

SPLIT. — Klub je u mjesecu novembru t. g. pokazao aktivnost. Frekvencija se popela na poprečno 85%. Posjetio nas je guverner Dr. Ivan Slokar, koji nam je učinio službenu posjetu i kojem smo se posjetu obradovali. — Br. Dr. Mihovil Abramić po povratku iz Rima — gdje je aktivno sudjelovao na IV. inter. kongresu za starokršćansku arheologiju — održao je predavanje o izložbi t. zv. „Mostra Augustea della Romanità“. — Br. predsjednik Katalinić održao je predavanje o „Rotarstvu i Medjunarodnom pitanju“. Komemorirana je smrt Dr. Ante Trumbića. Br. Vizin dao je izvještaj o konferenciji Pomorskog Komiteta Balk. Sporazuma „Comeba“, koja je održana u Splitu. — Kako se 28 decembra t. g. održava 400-ti sastanak odlučeno je da se svečano proslavi kao: „Ladies Night“.

STARA KANJIŽA. — U toku meseca novembra održana su četiri sastanka. — Prvi sastanak održan je sa sestrama. Za ovaj sastanak br. Dajč, kao lovac ulovio je jednu srnu i priredio bogatu večeru. — Na drugom sastanku izabrani su odbori, služenje u klubu, služenje u zvanju, služenje zajednici, medjunarodno služenje, kao i pododbori za klasifikaciju i primanje i pododbor

za program. — Na trećem sastanku održao je predavanje br. S. Demeter pod naslovom „Rešenje pitanja starokanjiške sirotinje uz potporu grada i stanovništva“. — Ovo predavanje predavač je ponovio i na četvrtom sastanku; predavač je pozdravljen aplauzom. — Po ovom pitanju mesne sirotinje, razvila se veoma živahna diskusija u kojoj su uzeli učešća braća Ogbaba, Longa, Mažić i Šefer. — Tako je br. Ogbaba izjavio, da klub treba sam u svom delokrugu da preduzme akciju za zimsku pomoć, ne tražeći ničiju potporu i pomoć; sa ovim se složila i ostala braća, tako da će naš klub sam preduzeti akciju za zimsku pomoć. — Br. Ogbaba izjavio je da će i ove godine kao i prošle, od grada Stara-Kanjiža siromašnoj školskoj djeci biti podjeljena odeća in obuća. — Na zauzimanje br. Ogbabe kao predsednika gradskog poglavarstva ove godine dobiće zimsku obuću i odeću 550-ro siromaške školske dece.

STARI BEČEJ. — Klub je 5 novembra održao svoj 100-ti sastanak, koji je lepo bio posećen od strane bratskih klubova, kao i od strane gostiju nerotara. Raspoloženje je bilo živo i veselo. Na svečanom sastanku je održao predavanje br. Dr. Debeljački Djordje „Rotari i žena kao majka“, koje je predavanje sa velikom pažnjom bilo saslušano. Br. Dr. Laslo je izneo svoj bogato izgradjen referat o dosadašnjim radu kluba. Iznosi da u doba proširenja grube sile treba potencirano raditi na ostvaranju rotarskih ciljeva, ka zbliženju ljudi, na medjusobnom sporazumevanju, na poštovanju prava drugih. Visoka ocena rotarskih ideala dovela je oktobra meseca 1956 god. i do osnivanja R. C. u Starom Bečeju, te ako se sada na 100-tom sastanku pravi bilanca o rezultatu dvogodišnjeg rada kluba, onda se klub može pozvati na vidljive znakove njegovog rada na polju komunalnog i karitativnog rada, kao i na nevidljive rezultate na polju virtualnog rotar-

skog rada, koji je upućen na to da rotarska načela svaki rotar ostvari u svom privatnom životu, u svom poslu i zvanju. — Neopisanu radost je izazvalo dolazak — iznenada — br. Dr. Belajčića Vladimira, pastguvernera našeg distrikta, koji je i pred svoje prevelike zauzetnosti žrtvovao to malo slobodnog vremena i došao na naše slavlje da ga svojim prisustvom uveliča, da nam progovori i osvoji ponovo naše srce onako, kako to jedino naš br. Dr. Belajčić zna i ume. — Br. Dr. Debeljački je kumovao na Slavi naše Napredne Omladine o Mitrovdanu. — 17. o. m. je naš klub imao jednu intimnu svečanost, pošto je toga dana uvrstio o svoje članstvo novoga brata br. Ljiljak Stevana, sa klasifikacijom parobrodski saobraćaj. — Br. Petljanški Ivan je održao predavanje „O ciljevima rotarskog pokreta“ koje je prema svojoj suštini, ostavio topal utisak među braćom. — Na zadnjem sastanku br. Šuput opširno referiše rezultat rada, koji je ovdašnji Aeroklub postigao u pogledu podizanja aerodroma u Starom Bečeju. Istog sastanka je br. Pavlović održao svoju Krsnu Slavu u društvu svoje braće, koja je u prijatnom i veselom raspoloženju protekla do posleponoći.

SUBOTICA. — Primili smo novog člana br. Mirka Schregera, direktora firme Hartmann & Conen a. d., sa klasifikacijom „izvoz peradi“. — Svoju „Zimsku akciju“ provodi klub i ove godine u ranijem opsegu. U tu svrhu sakupljeno je među braćom Din 50.000, a sama pomoć ukazivaće se, kao i pre, delenjem paketa sa živežnim namirnicama i ogrevom na 100 porodica, sa više dece. Prvo je delenje obavljeno 30. novembra, te su tom prilikom dobili naši štićenici pakete sa po metra drva, 20 kg krumpira, 5 kg brašna, 5 kg pasulja, 2 kg slanine i 5 kg hleba. — Naredno delenje obaviće se uoči Božića 25. decembra. — Br. predsednik Dr. Lipozenčić upoznao nas je u okviru jednog predavanja sa rotarstvom u

Francuskoj. Br. Dr. Čičić održao je predavanje o rotarstvu u današnjoj Češko-Slovačkoj, dok nas je br. Šokčić upoznao sa borbom za oslobodjenje i Ujedinjenje u Vojvodini. — G. Dr. Djura Popović, profesor Pravnog Fakulteta u Subotici održao je vrlo zapaženo predavanje o njegovim utiscima s puta kroz Srednju i Zapadnu Evropu.

SUŠAK. — Predavanja održali su braća: Hartlieb: „O elektrifikaciji grada Sušaka i snabdevanju železnice za vuču električnom strujom“; Vilko Devčić: „50 godišnjica Bayerovih lijekova“; Mezzorana: „O sadanjem stanju u Čehoslovačkoj“; Švrljuga: „Uslovi rada na našim brodovima“. Na sastancima se je kao i uvijek diskutiralo o iznesenim problemima, između kojih je kao najvažniji bio onaj o odnosu rotarstva naprama politici. Pristupilo se daljnjoj ekstenziji kluba, pa smo u tu svrhu otvorili četiri nove klasifikacije, za koje je već uslijedio izbor podesnih kandidata. Odbori za međunarodno služenje i za služenje u zvanju podneli su svoj program za daljnji rad u klubu. Dne 16. novembra održano je veselo drugarsko veće, sa sestrama i gostima, u vidu proslave Sv. Martina i krštenja mladog vina. Prema donetom zaključku po Upravnom odboru, započet ćemo u decembru sa mliječnom akcijom sa snabdevanje siromašne djece mlijekom, za vrijeme zimskih mjeseci. U tu predvidjen je izdatak od dinara 4000. Jednoj siromašnoj udovi, koja je poslije smrti svoga muža ostala bez sretstava sa bolesnom kćerkom, podijeljena je pripomoć od dinara 500. Društvu za suzbijanje prosjačaja u Sušaku podijeljen je doprinos od Din 242, kao polovica iznosa, koje je bio sakupljen prilikom proslave Sv. Martina. Klub je doprinosom od dinara 1200 uzdržavao, radi oporavka, za vrijeme od jednog mjeseca, dvoje slabunjave djece u Domu Kralja Aleksandra, društva Narodno posvećivanje, u Skradu. Rotary Club Croydon (Engleska) pisao nam je, da će na sastanku

od 20. decembra o. g. ispiti zdravicu za napredak našeg kluba. Mi smo se ovom klubu najljepše zahvalili na pažnji, pa ćemo i mi na našem sastanku od 21. decembra o. g. uzvratiti zdravicu. Za nevoljne sabrano tokom mjeseca dinara 1459.

ŠIBENIK. — Mjesec novembar je započeo u našem klubu sa sastankom od 5. XI., kojemu je prisustvovao i br. guverner Dr. Ivan Slokar u svojoj službenoj poseti našem klubu. — Sama ova činjenica dovoljna je da je rad u našem klubu za cijeli mjesec novembar poprimio nekakav specialni karakter i to baš intenzivnijeg rada i nastojanja oko želja i direktiva br. guvernera. — Br. guverner je prije samog sastanka po svojoj želji održao konferenciju sa članovima našeg kluba, koji su ga u detalje upoznali sa radom, nastojanjem i prosperitetom istog. — U svemu tome primio je br. guverner iscrpne referate za vlastitu arhivu. — Na samom sastanku poslije veoma raspoloženog štimunga poslije večere, otvorio je sastanak brat predsjednik koji je u lijepom govoru pozdravio br. guvernera, zaželeći mu sve najbolje u našem gradu i sredini. — Odgovorio mu je br. guverner, iznijevši vlastite misli i poglede na Rotarstvo uz želju da isto dodje do konačnog uspjeha t. j. realizovanja u svim odnošajima osoba, društva i država. Zatim je nastavljeno sa radom, te je br. Vicić pročitao svoj dugi izvještaj o kampu u Zlarinu, kako je isti zamišljen i kakove su mogućnosti ostvarenja. — Br. guverner je sve to primio k znanju izjavivši da će predmet proučiti i nakon toga postaviti svoje mišljenje. — Po završetku službenog dijela, što je bilo u 11 sati, nastavilo se sa privatnim razgovorom, u kojem nas je br. guverner izvijestio o svom putovanju po Americi, o Rotarstvu i shvaćanju istoga po svijetu. — Slijedeći sastanak i to baš onaj 17/XI bio je posvećen frekvenciji, te je na istome poslije duge diskusije ipak pri-

hvaćeno da se neopravdani izostanci imaju globiti sa globom od dinara 20. — Svi ostali sastanci protekli su u radu i punom rotarskom raspoloženju.

VARAŽDIN. — Tokom mjeseca oktobra održana su u klubu na redovnim sastancima, uz razne diskusije opšteg značaja, ova predavanja: Br. Grims: O astronomskom određivanju vremena i o griješcima kod tog određivanja, te o satovima na osnovi kremikovih (kvarcovih) elektromagnetskih oscilatora; br. Filić: O aktuelnim gradskim problemima Varaždina. — 29 X 1958 god. održan je vrlo uspješno međugradski sastanak u Varaždinu s R. k. Maribor. Sastanku je prisustvovalo 15-ero braće iz prijateljskog kluba Maribor, kao i gost nerotar varaždinski gradski načelnik g. Perko Dragutin. Ideološki govori, veselje, šala i pjesma uz drugarsko razgovaranje i upoznavanje dali su karakter ovom sastanku, kojem se dobro služilo prvom rotarskom cilju. — Sva četiri novembarska sastanka odlikuju se naročito po količini rada posvećenog međunarodnom služenju. Naročita se pažnja obraća referatima o češkim izvještajima, te se o njima mnogo diskutuje. Sastanak od 11 novembra otvorio je brat Damaška prigodnim govorom povodom dvadesete godišnjice zaključenja primirja. Navlastito je istakao da svi moramo poraditi da ne budu uzaludne ogromne žrtve koje je čovječanstvo podnijelo u prošlom ratu, te je istaknuo da je svestrano podizanje vrijednosti čovjeka, kao ličnosti i člana obiteljske, narodne i općeljudske zajednice, rotarski put k tom cilju. — Na njegov predlog posvećen je ovaj sastanak R. k. Tuluzi (Toulouse — Francuska). Brat Leskovar iznio je izvještaj o Tuluzi sa geografskog, historiskog, etnografskog, kulturnog i privrednog gledišta, istaknuvši naročito srdačan prijem na koji su naišli srpski studenti-izbjeglice za vrijeme rata u tom gradu. Nazdravljeno je Tuluzi, Tuluzanima i navlastito R. k. Tuluzi.

— Osim raznih rasprava o općim i o varaždinskim problemima, održano je ovo predavanje u klubu: Brat Novak: O životnom osiguranju. Klub je zaključio da potpomaže guvernersku kandidaciju brata inž. Alaupovića iz R. k. Zagreb. — Klub stalno potpomaže jednog studenta Umjetničke visoke škole u Zagrebu.

VELIKA KIKINDA. — Tokom novembra meseca održano je: dve sednice Upravnog odbora i pet redovnih sastanaka. Predviđena predavanja nisu održana usled tehničkih smetnji. — Pretsednik br. ing. Nikolajević referisao je o izgradnji nasipa Banatsko Arandjelovo—Djala, koji ima da služi u hidrografsko odbranbene i u saobraćajne svrhe pošto će se na istome izgraditi i željeznička pruga. — Uzeli smo učešća na proslavi 100 sastanka R. C. Stari Bečej sa pet članova i sa jednom sestrom, a spremamo se za proslavu našeg 100 sastanka, koje će se održati 17 decembra o. g. — U karitativne svrhe utrošeno je 4000— dinara i to po 500— dinara ovdašnjim školskim kuhinjama, a za 5000— dinara nabavljeno je 56 pari obuća za siromašne osnovce.

ВРШАЦ. — У току месеца новембра одржана су пет састанка, просечна фреквенција била је 75%. 15. XI. одржао је бр. Александар Хишш врло интересантно предавање: »О неким инфекцијама и њиховим узрочницима«. Др. Еуген Клир одржао је 22. XI. једно веома интересантно предавање »О лековитим биљкама Вршца и околине« у коме је изнео и навео лековите биљке које у нашем крају успевају и нарочито је нагласио да има неколико врста лековитих биљака којима на целом свету по квалитети нема премца. Брат др. Владисављевић Мирко одржао је 29. XI. веома актуелно и интересантно предавање: »О жељезним плућима«.

VUKOVAR. — Na 516 sastanku od 7. XI. o. g. obavljena je svečana inau-

guracija prof. Adolfa Klaića za klupskog člana sa klasifikacijom: srednjoškolska nastava, uz prigodne govore u kojima je brat pretsjednik izložio pobude, koje su klub rukovodile pri ovom novom izboru, a potpretsjednik br. Depolo ukratko je objasnio rotarske ciljeve novome članu. — Dana 8. XI. prisustvovalo je šestero braće međugradskom sastanku u R. C. Vinkovci, u kome su učestvovali još pretstavnici R. C. Brčko i Slav. Brod. Na tom sastanku održao je naš član, br. Wachslер predavanje o rotarskoj konvenciji u San Franciscu, u kome nas je upoznao sa svim važnim zaključcima i načinom rada ove naše vrhovne instance. Od osobitog su interesa bili izvodi iz govora pastpretsjednika R. I. Duppereya i osnivača našeg pokreta Paula Harrisa, koji su markantno obilježili stav rotarskog pokreta u današnje teško vrijeme. — Na 518 sastanku od 21. XI. o. g. potsjeća brat pretsjednik, da se je navršilo upravo 6 godina od postanka kluba pa evocira u kratkim crtama na osnovu tadašnjih zapisnika i ličnog sjećanja, događaje i prilike, u kojima je otpočela djelatnost našeg kluba. — Na 519 sastanku od 28. XI. drži br. prof. Klaić zanimivo predavanje o Augusti Šenoi, povodom 100-godišnjice njegova rođenja, u kome je plastično iznio lik ove naše jake kulturne ličnosti. — Na posebnoj sjednici Upravnog odbora stvorit će se program o humanitarnoj pomoći, koji će se u obliku predloga podnijeti klubu na pretres narednoga mjeseca.

ZAGREB. — U izvještajnom mjesecu novembru otpočeo je Rotary Club Zagreb da provadja u djelo svoj program rada. — Pažnja, koja je kroz godine bila posvećivana omladini, doći će i u ovogodišnjem programu vidljivo do izražaja. — Po prvi put od opstanka kluba učestvuje omladina na jednom sastanku, koji je označen kao „omladinsko veče“. — „Medjunarodni dan štednje“ bio je već kroz godine spomenut na klubskom sastanku, koji je naj-

bliži bio 31. oktobru kao danu proslave. — Rot. dr. Ivo Bačić održao je i ove godine na sastanku od 7. novembra lijepi referat o značenju štednje. — „O finansijskim problemima grada Zagreba“ govorio je na istom sastanku rot. dr. Teodor Peičić, načelnik grada Zagreba. — Budućnost grada Zagreba, rekao je rot. dr. Peičić, traži jaku investicionu djelatnost gradske općine. Gradu valja osigurati novim zajmovima mogućnost, da provede svoju plansku i sistematsku zemljišnu politiku i da pojača kapacitet gradskih privrednih poduzeća. Na ovaj će način biti omogućeno ispravno rješenje finansijskog problema grada Zagreba, a time će biti osiguran i osnov za njegov sigurni i trajni napredak. — Posjet cjelokupnog članstva Rotary kluba Karlovac na dan 14. novembra našem klubu izazvao je iskreno zadovoljstvo kod zagrebačkih članova. — Član karlovačkog kluba rot. dr. Ivan Graho, održao je vrlo zanimivo predavanje „Selo i grad“. U diskusiji su učestvovali rotari: dr. Peičić, dr. Poduje, dr. Zoričić i Marko Bauer. — Na ovom je sastanku predsjednik dr. Marković posvetio nekoliko riječi uspomeni velikog hrvatskog književnika Augusta Šenoa, jer se na ovaj dan — 14. novembra — navršilo 100 godina od dana njegovog rođenja. — Nadalje je komemorirao smrt oca moderne Turske Kemala Atatürka. — Rodar dr. Frane Hanaman održao je na sastanku od 21. novembra predavanje „Sirovine karakteristične i važne za Jugoslaviju“. U predavanju iznio je predavač veliko prirodno bogatstvo naše zemlje i prikazao najistaknutije sirovine, te njihovu ulogu, koju igraju u ekonomskom životu. — Predsjednik dr. Marković komemorirao je smrt velikog državnika i političara dra. Ante Trumbića. — Sastanak od 28. novembra bio je odredjen za „omladinsko veće“. Učestovali su odrasliji sinovi članova kluba. — U vanrednom pozdravnom govoru objasnio je rot. Veljko Vasić omladincima rotarske ci-

ljeve i rad, koji je završio: „Ali bi ja ipak htio da večeras kao poputbinu ponesete jedan savjet, bolje reći da zapamtite riječi velikog ruskog pisca Antona Čehova, koji kaže: „Valja raditi, pa čak i onda, kada rad ne donosi lične koristi. Valja raditi da bi se utrli putevi i olakšao život budućim pokoljenjima, jer i mi sami idemo utrvenim stazama na kojima su drugi, prije nas ostavili svoje misli, svoju ljubav, svoj rad i život“. — G. Srdjan Marković referirao je o rotarskom logoru u Grindelwald-u, njegovoj organizaciji i o svojim utiscima. — G. Darko Pliverić zahvalio se u ime mladih gostiju na pozivu da prisustvuje sastanku. — Referate iz rotarske štampe na sastancima u mjesecu novembru održali su rotari: Veljko Vasić, Vladimir Mutafelija i Stjepan Musulin.

ZEMUN. — Klub je održao četiri redovna sastanka sa prosečnom frekvencijom od 79.81%. Ceo mesec protekao je u obilnom radu sviju članova kluba. Osim izveštaja o radu u drugim klubovima koji su bili obzirom na intenzivan rad u svim klubovima vrlo interesantni, održano je 5 predavanja (referata) i to: br. Dr. Marković o konvenciji u San Franciscu 22. VI. 1958. god., br. Sokolić komemorirao je smrt Kemal Atatürka, br. Mavrenović o izgradnji kanala Magdeburg - Braunschweig, br. Sartori o današnjem stanju filmske umetnosti i br. Benko i Streim o temi „Da li su lekovi skupi“. Dana 17. XI. proslavljena je 5-to godišnjica od prvog sastanka. Prilikom ove bratske proslave na kojoj je bila frekvencija 92.51% posetio je naš klub i naš omiljeni kum br. Dr. Voja Kujundžić (R. C. Beograd) i održan je niz lepih i toplih govora sa strane sviju predsednika kluba (sem brata Wickerhausera koji leži na žalost već duže vreme bolestan), br. Dr. Voje Kujundžića i prvog sekretara br. Pavešića o osnivanju i plodnom radu kluba kroz 5 godina. Svi održani govori bili su toliko topli i izazvali toliko prijatna sećanja da su

braća i posle zaključenja oficijelnog dela ostala još dugo i korporativno na okupu u prijatnom rotarskom raspoloženju.

PROMENE U ČLANSTVU:

NOVI ČLANOVI:		
Mesto, ime, prezime i zanimanje	Klasifikacija	Adresa: poslovna privatna
BEOGRAD:		
1. Djordje Mijić, šef odeljenja Francusko-srpske banke	Trgovačko ban- karstvo Commercial Ban- king	Knez Mihajlova 56 Tel. 22.892 Varšavska 2
2. Velimir Popović, direktor Financijske direkcije	Poreska služba Public Revenue Service	Kosančićev ve- nac 29 Tel. 27.014 Pariska ul. 19
3. Dragan Tomljenović, direktor „Juganil“, k. d.	Veleprodaja boja Color Distributing	Kraljev trg 5 Tel. 22.455 Knjeginje Persi- de 77 Tel. 30.941
NIŠ		
4. Slobodan Jelić, vlasnik apoteke	Apotekarstvo Pharmacy	Obrenovićeva 29 Tel. 218 Obrenovićeva 10 Tel. 17
STARI BEČEJ:		
5. Ljiljak Stevan, šef par. stanice	Parobrodski sa- obraćaj Inland Water Shipping	Parobrodsko sta- nica Tel. 78 Agencija rečne plovidbe Tel. 78
SUBOTICA:		
6. Mirko Schreger, direktor	Izvoz živine Exportation- Poultry	London, E. C. 1 31, Charterhouse Street (Privremeno)
VUKOVAR:		
7. Adolf Klaić, profesor gimnazije	Srednješcolska nastava Education-Secon- dary Schools	Državna gimnazija
ISTUPILI IZ KLUBA:		
MARIBOR: Dr. Otto Blanke Josip Peteln Dr. Miroslav Ploj Dr. Ivo Šorli		
NIŠ: Mr. ph. Pera Arandjelović (umro)		
SLAVONSKI BOD: Ing. Švagel Josip (zbog premeštaja)		
VARAŽDIN: Ing. Josip Petrak		
ZAGREB: Dragan Tomljenović (zbog preseljenja)		

GDE SE SASTAJU I GDE OTSEDAJU ROTARI?

<p>BAČKA TOPOLA KAFANA BAKAJI</p> <p>(utorak, 20 h)</p>	<p>LJUBLJANA GRAND HOTEL UNION</p> <p>(sreda, 20 h) topla i hladna tek. voda, centr. grej., vodeći hotel u Ljubljani</p>
<p>BANJA LUKA HOTEL PALACE</p> <p>(petak, 20 h) topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, kafana</p>	<p>MARIBOR KAZINO VEL. KAVARNA</p> <p>(ponedeljak, 20 h) Café-Restaurant-Bar</p>
<p>BEOGRAD HOTEL SRPSKI KRALJ</p> <p>(poned., 20 h) topla tekuća voda, centr. grejanje, vodeći hotel u Beogradu</p>	<p>NIŠ HOTEL »PARK«</p> <p>(sreda, 20 h) topla i hladna tekuća voda, najmoderniji komfor, garaža, centralno grejanje itd.</p>
<p>BITOLJ GRAND HOTEL JEVTIĆ</p> <p>(sreda, 20 h) vodeći hotel u Bitolju, tekuća voda u sobama, garaža</p>	<p>NOVI SAD TRGOVAČKI DOM</p> <p>(petak, 20 h)</p>
<p>BRČKO HOTEL JUGOSLAVIJA</p> <p>(četvrtak, 19:50 h)</p>	<p>OSIJEK GRAND HOTEL</p> <p>(četvrtak, 20 h)</p>
<p>ČUPRIJA-JAGODINA-PARAĆIN KANTINA ŠEĆERANE</p> <p>(utorak, 20 h)</p>	<p>PANČEVO PIVARA WEIFERT</p> <p>(sreda, 20 h)</p>
<p>DUBROVNIK GRAND HOTEL IMPERIAL</p> <p>(četvrtak, 20 h) vodeći hotel u Dubrovniku</p>	<p>PETROVGRAD KANTINA FABRIKE ŠEĆERA</p> <p>(sreda, 20 h)</p>
<p>KARLOVAC VELIKA KAVANA</p> <p>(ponedeljak, 20 h)</p>	<p>SARAJEVO HOTEL EVROPA</p> <p>(poned., 20 h) Vodeći hotel topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, garaža itd.</p>
<p>LESKOVAC HOTEL KOSTIĆ</p> <p>(četvrtak, 20 h) tekuća voda u sobama</p>	<p>SKOPLJE HOTEL BRISTOL</p> <p>(petak, 20 h) topla i hladna tekuća voda, centr. grejanje, garaža itd.</p>

SLAVONSKI BROD HOTEL CENTRAL (ponedeljak, 20 h)	VARAŽDIN GRAND HOTEL NOVAK (petak, 20 h) pionir hotel svih staleža
SOMBOR HOTEL LLOYD (utorak, 20 h)	VELIKA KIKINDA U klupskim prostorijama Francuskog kluba u domu Kralja Petra Oslobodioca (sreda, 20 h)
SPLIT HOTEL CENTRAL (sreda, 20-30 h) topla i hladna tekuća voda: kafana itd.	VINKOVCI HOTEL LERNER (utorak, 20 h)
STARA KANJIŽA HOTEL MOLVAI (ponedeljak, 19-30 h)	VRŠAC HOTEL SRBIJA (utorak, 20 h)
STARI BEČEJ HOTEL IMPERIAL (četvrtak, 20 h) tekuća voda, centralno grejanje, garaža	VUKOVAR GRAND HOTEL (ponedeljak, 20 h)
SUBOTICA RESTAURANT LLOYD (sreda, 20 h)	ZAGREB GRAND HOTEL ESPLANADE (ponedeljak, 20 h) vodeći hotel u Zagrebu
SUŠAK PARK HOTEL (sreda, 20 h)	ZEMUN HOTEL CENTRAL (četvr., 20 h) topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, garaža itd.
ŠIBENIK GRAND HOTEL KRKA (četvrtak, 20-30 h) tekuća voda, centr. grejanje garaža itd.	

DELNIŠKA DRUŽBA PIVOVARNE UNION V LJUBLJANI

priporoča svoje izborne izdelke

svetlo in črno pivo

Pivovarna v Ljubljani, telefon številki 23-10 in 23-11

Glavna zaloga v Mariboru, telefon številki 20-23

Zaloge v vseh večjih krajih dravske banovine

PRISUSTVOVANJE NA KLUPSKIM SASTANCIMA

IZVEŠTAJ ZA MESEC NOVEMBAR 1938 GOD.

Redni broj	IME KLUBA	Broj članova konc. meseca	Broj održanih sastanaka	Prosečni broj članova	Prosečni broj pris. članova	Prosečni mes. postotak	Sastanci sa 100% prisust.	Primedbe
1	Bačka Topola . . .	16	5	16.—	14.—	87.50	1	
2	Banja Luka . . .	15	4	15.—	9.25	61.60	0	
3	Beograd	58	4	57.75	30.75	53.28	0	
4	Bitolj	19	5	19.—	12.60	66.31	0	
5	Brčko	15	5	15.—	12.80	85.33	0	
6	Čuprija-Jagodina- Paraćin	19	5	19.—	12.—	63 15	0	
7	Dubrovnik	19	4	19.—	15.—	78.94	0	
8	Karlovac	27	4	27.—	26.—	96.30	1	
9	Leskovac	21	4	21.—	13.25	63 20	0	
10	Ljubljana	38	5	38.—	29.8	75.46	0	
11	Maribor	40	4	42.5	33.87	79.89	0	
12	Niš	18	5	17.20	12.20	70.78	0	
13	Novi Sad	37	3	37.—	29.—	78.38	0	
14	Osijek	31	5	31.—	25.2	81.29	0	
15	Pančevo	30	5	30.—	27.—	89.97	0	
16	Petrovgrad	23	5	23.—	22.4	97.39	2	
17	Sarajevo	30	4	30.—	20.5	68.33	0	
18	Skoplje	28	4	28.—	18.75	66.95	0	
19	Slavonski Brod . . .	17	5	17.6	14.8	84.11	0	
20	Sombor	18	4	18.—	16.25	85.27	1	
21	Split	20	5	20.—	17.—	85.—	0	
22	Stara Kanjiža	22	4	22.—	20.50	93.17	0	
23	Stari Bečej	20	4	19.50	17.20	95.—	2	
24	Subotica	29	5	28.4	18.80	65.84	0	
25	Sušak	31	5	31.—	23.40	75.48	0	
26	Šibenik	18	4	18.—	12.25	66.67	0	
27	Varaždin	24	4	24.5	20.—	81.67	0	
28	Velika Kikinda . . .	17	5	17.—	14.2	83 50	0	
29	Vinkovci	16	5	16.—	12.40	77.50	0	
30	Vršac	20	5	20.—	15.—	75.—	0	
31	Vukovar	17	4	17.—	14 75	86.77	0	
32	Zagreb	52	4	52.25	36.75	70.36	0	
33	Zemun	26	4	26.—	20.75	79.81	0	
	Ukupno	831	147	832.70	638.42	2569.20	7	
	Prosečno	×	×	×	×	77.85	×	

20,000.000 LJUDI POKOSILA JE GRIPA U TRI UZASTOPNA TALASA

I gripa i angina i reumatizam dolaze od prehlade nogu. Kada se gripa prvi puta pojavila u Americi i u Kini, odakle je poslije prenetu u Francusku i cijelu Evropu, mobiliziran je sav ljekarski aparat da se zlu stane na put. Narode tih zemalja gripa je stajala milijune.

Umjesto da bolujete i trošite novac na liječenje i lijekove, pametnije je da bolest na vrijeme spriječite. A najsigurnije ćete je spriječiti ako se opskrbite toplom i nepromočivom zimskom obućom.

Naša obuća od kože i gume sačuvat će i Vaše zdravlje i Vaš džep

15

48421-646

Cipelice na šnir od lakovane gume, sa čvrstim djonom. Ne propuštaju vodu, a koštaju samo Din 15,- 19,- i 25,-.

29

7025-44

Tople papuče sa kožnim djonom i filcom. Obrubljene svilom i ukrašene lijepom kokardom. Po trebbe svakoj domaćici.

39

2461-43600

Visoke dječije cipelice od smeđe lake kože, širokog oblika i djona. Ugodno će potpuno higijenskim zahtjevima nogu Vašeg djeteta.

79

2925-64648

Praktične ženske cipele na šnir, izradjene od smeđeg ili crnog boksa, sa kožnim djonom i kožnom potpeticom.

99

5927-64627

Elegantne i udobne muške cipele od boksa, tubastog oblika sa kožnim djonovima i kožnom potpeticom.

Atota